

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra společenských věd

Psychologie lži

Bakalářská práce

The Psychology of Lying

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Mgr. Fonferová Ludmila Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Nicola Zetková

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma „Psychologie lži“ vypracovala samostatně, s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Praze, dne 6.9.2024

.....

Nicola ZETKOVÁ

Poděkování

Děkuji tímto vedoucímu mé bakalářské práce, Mgr. Ludmile Fonferové, Ph.D. za konzultace, cenné rady a připomínky.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá psychologickými aspekty lhaní se zaměřením na motivace, typologie a dopady lží na mezilidské vztahy. Práce je rozdělena na dvě části: teoretickou, která shrnuje dosavadní poznatky o komunikaci a lhaní z psychologického hlediska, a praktickou, kde jsou analyzovány výsledky rozhovorů zaměřených na zkušenosti respondentů s lhaním. Výzkum ukazuje, že motivace k lhaní jsou často vedeny ochranou sebe nebo druhých, zatímco důsledky lží mají zásadní dopad na důvěru a kvalitu vztahů. Praktická část potvrzuje teoretické modely a rozšiřuje je o reálné příklady z každodenního života.

KLÍČOVÁ SLOVA

Komunikace * lež * psychologie * motivy * dopady * detekce lži * mezilidské vztahy

ANNOTATION

This bachelor thesis deals with the psychological aspects of lying, focusing on the motivations, typologies and effects of lying on interpersonal relationships. The thesis is divided into two parts: a theoretical one, which summarizes the existing knowledge about communication and lying from a psychological perspective, and a practical one, where the results of interviews focused on respondents' experiences with lying are analyzed. The research shows that motivations for lying are often driven by protection of self or others, while the consequences of lying have a major impact on trust and the quality of relationships. The practical part confirms the theoretical models and extends them with real-life examples.

KEYWORDS

Communication * lying * psychology * motives * consequences * lie detection * interpersonal relationships

Obsah:

1	Úvod.....	6
2	I. TEORETICKÁ ČÁST.....	7
2.1	Psychologie komunikace.....	7
2.1.1	Komunikace.....	7
2.1.2	Komunikační proces.....	12
2.2	Lež.....	14
2.2.1	Typologie lži.....	15
2.2.2	Psychologické aspekty lži.....	18
2.2.3	Výzkumy a studie.....	26
3	Praktická část.....	30
3.1	Úvod.....	30
3.2	Cíle a metodika.....	30
3.2.1	Výzkumný problém a výzkumné dílčí otázky.....	31
3.2.2	Popis vzorku a hledání respondentů.....	31
3.2.3	Tazatelské otázky.....	31
3.2.4	Průběh šetření.....	32
3.3	Analýza nashromážděných dat.....	32
3.3.1	Shrnutí odpovědí.....	57
3.4	Závěr praktické části.....	58
3.5	Celkové zhodnocení.....	60
4	Závěr.....	61
5	SEZNAM LITERATURY.....	62
6	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	65
7	SEZNAM GRAFŮ.....	65
8	SEZNAM PŘÍLOH.....	66

Úvod

Lhaní je neodmyslitelnou součástí lidské komunikace a chování, jehož kořeny sahají hluboko do evoluční historie člověka. Lhaní lze chápat z perspektivy evoluční psychologie jako mechanismus přežití, který lidem umožňoval navigovat složité společenské struktury a získávat výhody. Schopnost manipulovat s pravdou se vyvinula jako adaptivní strategie, která lidem pomáhala nejen ochránit sebe, ale také upevnit své sociální postavení (Vasconcellos, et al. 2020).

S rozvojem řeči se lhaní stalo nástrojem, který ovlivňoval mezilidské vztahy a přispíval k udržování nebo zvyšování sociálního postavení. Paul Ekman zdůrazňuje, že lhaní je „*nevyhnutelnou součástí každodenní interakce*“ (Ekman, 1985, str. 22), a to jak v osobním, tak veřejném životě. Boková (1978) doplňuje, že *lhaní se od počátků lidské společnosti vyvíjelo jako adaptivní mechanismus, který sloužil k ochraně a udržení sociální stability* (Bok, 1978, str. 45).

Motivace ke lhaní se během lidského vývoje proměňují, ale vždy zůstávají úzce spjaty s lidskou potřebou přežít, chránit se a udržet mezilidské vztahy. Lhaní má nejen ochranný charakter, ale slouží také k vyhnutí se sociálním konfliktům a zachování harmonie. Mezi tzv. „bílé lži“, které jsou vnímány jako nezbytný prvek komunikace, patří ty, které mají za cíl ochránit city druhých nebo zabránit zbytečným sporům (Mynaříková, 2015).

Avšak, jak varuje Ariely, každá lež, i ta zdánlivě neškodná, může vytvářet vnitřní konflikt a emocionální napětí. „Lhaní vede k rozporu mezi tím, co víme, že je pravda, a tím, co sdělujeme ostatním,“ což dlouhodobě ovlivňuje nejen vztahy s okolím, ale také psychickou pohodu jedince (Ariely, 2012, str. 78).

Tato bakalářská práce se zaměřuje na zkoumání motivací, typologií a důsledků lhaní z psychologického hlediska. Spojuje teoretické modely s empirickými daty získanými prostřednictvím rozhovorů, které poskytují hlubší vhled do toho, jak lhaní ovlivňuje mezilidskou komunikaci a dynamiku vztahů v různých sociálních kontextech.

I. TEORETICKÁ ČÁST

Tato část práce shromáždí a analyzuje psychologicky relevantní poznatky k dané problematice, a to jak z primárních, tak sekundárních pramenů odborné literatury.

Psychologie komunikace

Komunikace

Komunikace je základní součástí lidské existence, která ovlivňuje nejen výměnu informací, ale i samotné formování mezilidských vztahů. Janoušek definuje komunikaci jako „*Specifickou formu spojení mezi lidmi, a to prostřednictvím předávání a přijímání významů*“ (Výrost et al. 2019, str. 167). V praxi jde o komplexní proces, při kterém dochází k výměně informací, myšlenek, pocitů a postojů mezi dvěma nebo více osobami (Preuter et al., 2023). *Komunikace umožňuje předávání určitých významů mezi jednotlivci či skupinami, v širším měřítku pak také směrem od jednotlivce ke skupinám velkým či masám* (Boukalová, 2023, str. 15). Jedná se o klíčový aspekt lidského chování a sociálních interakcí. Komunikace může probíhat verbálně nebo neverbálně. Nejde však pouze o tok informací, ale také o účast na celkovém procesu komunikace a na povaze či dopadu zprávy, třeba jen svou přítomností. Komunikujeme, i když jen pozorujeme slovní výměnu mezi dvěma lidmi; pokud bychom nebyli přítomni, pokud bychom nebyli svědky jejich interakce, informace by se předávaly jinak nebo by byly odlišné (Vybíral, 2005).

Efektivní komunikace vyžaduje účelné a jasné předávání a přijímání informací, myšlenek a pocitů, což zahrnuje aktivní naslouchání, poskytování zpětné vazby, empatii, důvěryhodnost, přizpůsobivost a schopnost konstruktivně řešit konflikty (DeVito, 2008). Jedná se o složitý, mnohvrstevnatý proces, který přesahuje pouhou výměnu informací. Významy, účely a funkce komunikace jsou utvářeny vztahem mezi komunikátory, kontextem a souhrou verbálních a neverbálních prvků. Pochopení těchto nuancí je zásadní pro efektivní a smysluplnou interakci mezi lidmi (Watzlawick et al., 2011).

Účel, význam a funkce komunikace

Komunikace obvykle má svůj účel, význam a funkci. Každá komunikační výměna plní jednu nebo více funkcí, a to buď současně, nebo postupně přecházením z jednoho účelu na druhý. Komunikace získává svůj význam díky účelu a také díky dopadu, který má na příjemce (Vybíral, 2005). Podle Watzlawicka jsou klíčové významy a funkce komunikace následující. Nemožnost nekomunikovat, protože i když se někdo rozhodne mlčet, jeho chování stále předává zprávu a představuje formu komunikace. Každá komunikace zahrnuje dva aspekty: obsah, tedy co je sdělováno, a vztah, tedy jak je sdělení předáváno a interpretováno. Vztah mezi komunikujícími ovlivňuje, jak je obsah vnímán. Verbální i neverbální signály jsou zásadní pro předávání významu a porozumění. Komunikace zároveň odráží povahu vztahů mezi komunikujícími, což může ovlivnit vnímání sdělení a jeho důsledky (Watzlawick, 2011).

Dále Watzlawick popisuje, jak lidé interagují a jaký význam má komunikace v mezilidských vztazích. Mezi hlavní účely patří předávání informací, což je zásadní pro efektivní fungování ve společnosti, a vytváření a udržování vztahů, kde komunikace pomáhá vyjadřovat pocity a potřeby, čímž přispívá k budování důvěry a porozumění. Komunikace se také často používá k ovlivňování názorů a postojů druhých, což zahrnuje různé formy přesvědčování využívané v politice, marketingu a osobních vztazích. Dále umožňuje emocionální vyjádření, což je důležité pro psychickou pohodu a sociální interakci. Skrze komunikaci se lidé učí a adaptují na své prostředí, což zahrnuje jak formální vzdělávání, tak neformální učení v každodenním životě. Komunikace je vždy ovlivněna kontextem a vztahem mezi komunikanty, což dále komplikuje a obohacuje její účel a smysl (Watzlawick, 2011).

Cíle komunikace mohou zahrnovat zajišťování efektivní výměny informací mezi lidmi. Zlepšení mezilidských vztahů v procesu zasílání zpráv. Vytváření informačních kanálů pro výměnu zpráv mezi jednotlivými zaměstnanci a skupinami a koordinovat jejich úkoly a akce. Dále, regulovat a racionalizovat informační toky (Preuter et al., 2023).

Komunikace tedy plní různé role v mezilidských vztazích a společenském fungování, ať už jde o předávání informací, budování vztahů nebo ovlivňování

druhých. Abychom lépe porozuměli jejímu působení, můžeme si komunikaci rozdělit na různé druhy, které se zaměřují na specifické aspekty těchto interakcí.

Rozdělení komunikace

Z pohledu psychologie lze komunikaci rozdělit do následujících několika hlavních druhů, které se zaměřují na různé aspekty mezilidské interakce:

- verbální komunikace: zahrnuje sdělování informací prostřednictvím slov, a to jak mluvených, tak psaných,
- neverbální komunikace: tato forma komunikace zahrnuje všechny neverbální signály, jako jsou gesta, mimika, postoj a další neverbální projevy, které doprovázejí nebo nahrazují verbální sdělení,
- intrapersonální komunikace: komunikace, která probíhá uvnitř jednotlivce, zahrnující myšlenky, reflexe a vnitřní dialog,
- interpersonální komunikace: komunikace mezi dvěma nebo více jednotlivci, která zahrnuje výměnu informací a emocí,
- skupinová komunikace: komunikace, která probíhá v rámci skupiny, a zahrnuje interakce mezi více než dvěma lidmi,
- masová komunikace: komunikace, která se šíří prostřednictvím médií a dosahuje širokého publika (Boukalová et al., 2023).

Každý typ komunikace má své specifické charakteristiky a vyžaduje různé dovednosti a přístupy, což je klíčové pro úspěšné dorozumívání mezi lidmi (Vybíral, 2005).

Abychom lépe pochopili různé aspekty mezilidské interakce, zaměříme se na dva klíčové druhy komunikace – verbální a neverbální. Tyto formy komunikace mohou hrát zásadní roli v tom, jakým způsobem předáváme a přijímáme informace, a proto je užitečné se na ně podívat podrobněji. Následující část se bude věnovat jejich charakteristikám.

Verbální komunikace

Verbální komunikace je specifický lidský proces a jev patřící k podstatným charakteristikám jedince i lidského společenství. Vymezujeme ji předběžně jako specifickou formu spojení mezi lidmi, a to jednak prostřednictvím předávání a přijímání verbálních významů, jednak prostřednictvím jejich sdílení či nesdílení.

(Janoušek, 2015, str. 10). Jedná se o proces, při kterém se informace přenášejí prostřednictvím mluvených nebo psaných slov. Tento typ komunikace zahrnuje nejen samotná slova, ale také kontext, v němž jsou používána, a způsob, jakým jsou vyjadřována (Rogers, 1942).

Verbální komunikace je hluboce propojena s lidskou psychikou a chováním. Jazyk neslouží pouze k předávání informací, ale také k vyjadřování emocí, myšlenek a postojů, které jsou úzce spjaty s psychologickými procesy jednotlivce. Ovlivňuje chování lidí a utváří jejich mezilidské vztahy, přičemž zásadní roli hraje kontext, ve kterém komunikace probíhá, jelikož např. různé situace a kulturní zázemí mohou výrazně ovlivnit, jak jsou verbální podněty zpracovávány. Klíčovou roli v procesu verbální komunikace hrají percepce (vnímání), kognice (poznávání) a emoce, které se vzájemně ovlivňují. Emoce mají diferencovanější emocionální významovou náplň, která může zásadně ovlivnit, jakým způsobem je verbální sdělení vnímáno a interpretováno. Percepce má důležitou úlohu v tom, jak lidé vnímají verbální sdělení. Každý jazykový znak má pro různé jedince odlišný význam, což může vést k různým interpretacím a nedorozuměním. Vnímání sdělení je ovlivněno osobními zkušenostmi, kulturním zázemím a kontextem, ve kterém komunikace probíhá. Kognitivní procesy, jako je myšlení a analýza přispívají k zpracování verbálních informací. Schopnost porozumět a reagovat na verbální komunikaci závisí na znalosti jazyka a na kognitivních schopnostech jednotlivce. Kognice tedy ovlivňuje, jak lidé formulují své myšlenky a jak interpretují sdělení ostatních (Janoušek, 2007).

Neverbální komunikace

Dá se říci, že neverbální komunikace je všudypřítomná, doplňuje prakticky každý komunikační akt. Dokáže nést několik významů či naplnit několik účelů zároveň v jednom jediném okamžiku. Je možné někoho jedním gestem zabrzdit, přivítat, vyzvat k aktivitě, řeči, aniž by bylo řečeno jediné slovo. (Boukalová, 2023, str. 19).

Neverbální komunikace je jedním z nejstarších způsobů sociálního chování, který se vyvinul ještě před vznikem verbální řeči. Důležitou roli hraje mimika a gestikulace, které umožňují jedincům přesněji vyjadřovat své pocity a myšlenky. Neverbální signály se staly nedílnou součástí komunikace, a to nejen v osobních interakcích, ale i v profesionálním prostředí, kde mohou ovlivnit vnímání a důvěru

mezi jednotlivci. Neverbální komunikace doplňuje a často posiluje verbální sdělení. Neverbální kód může v některých situacích odstranit nedostatky verbálního kódování a je považován za pravdivější, protože je obtížnější jej kontrolovat (Argyle, 1975).

Podle Křivohlavého můžeme neverbální komunikaci rozdělit dle:

- mimiky: týká se výrazů obličeje, které vyjadřují emoce a pocity. Mimika je jedním z nejvýznamnějších aspektů neverbální komunikace, protože dokáže rychle a přesně přenést emocionální stavy,
- gestikulace: zahrnuje pohyby rukou a dalších částí těla, které doplňují nebo nahrazují verbální sdělení. Gestikulace může posílit význam slov nebo naopak vyjadřovat něco jiného, než co je řečeno.
- postoje těla: tvar a orientace těla mohou signalizovat různé psychické stavy, jako je otevřenost, uzavřenost, sebevědomí nebo nervozita. Postoj je důležitým prvkem v komunikaci, jelikož ovlivňuje, jak nás ostatní vnímají,
- očního kontaktu: způsob, jakým se lidé dívají na sebe navzájem, může vyjadřovat zájem, důvěru nebo naopak agresí a neochotu. Oční kontakt hraje klíčovou roli v mezilidských interakcích,
- prostorového chování: zahrnuje, jak lidé využívají prostor kolem sebe, včetně vzdálenosti mezi komunikujícími. Osobní prostor a jeho respektování mohou ovlivnit komfort a důvěru v interakci,
- dotyků: tělesný kontakt, jako je podání ruky nebo objímání, může vyjadřovat různé emoce a úroveň intimity mezi lidmi. Dotyk je silným neverbálním signálem, který může posílit nebo oslabit verbální komunikaci,
- paralingvistických prvků: týkají se tónu hlasu, rychlosti mluvy, intonace a dalších zvukových aspektů, které doprovázejí slova. Tyto prvky mohou měnit význam sdělení a ovlivnit, jak je přijato (Křivohlavý, 1988).

Po podrobném rozboru verbální a neverbální komunikace je důležité zaměřit se na komunikační proces jako celek. Komunikace není pouze soubor jednotlivých prvků, ale dynamický proces, který zahrnuje výměnu informací mezi komunikujícími stranami. Tento proces zahrnuje různé fáze, od kódování zprávy, jejího předání až po dekódování a zpětnou vazbu. Abychom lépe pochopili, jak

efektivní komunikace funguje, zaměříme se nyní na samotný průběh komunikačního procesu a jednotlivé kroky, které jej utvářejí.

Komunikační proces

„Komunikační proces je komplexní soubor aktivit, který zahrnuje předávání, přijímání a interpretaci informací mezi jednotlivci nebo skupinami, přičemž tento proces je ovlivněn řadou faktorů, jako jsou komunikační dovednosti, prostředky a kontext.“ (Jiřincová, 2010, str. 35) Jedná se o interakci, která se odehrává v rámci "představení sebe sama" v každodenním životě. Lidé neustále hrají role, které jsou ovlivněny sociálními kontexty a očekáváními ostatních. Komunikace není pouze výměna informací, ale také komplexní proces, ve kterém hraje roli identita, sociální kontext a interakční dynamika (Goffman, 2018).

V komunikačním procesu se rozlišují různé fáze. Potřeba komunikace, která povzbuzuje člověka, aby se dostal do kontaktu s jinými lidmi, ať už za účelem informování, zjišťování informací nebo ovlivňování partnera. Následuje orientace pro komunikační účely v dané situaci a orientace v osobnosti partnera. Poté přichází plánování obsahu komunikace, kdy si člověk (většinou nevědomě) představuje, co přesně řekne, a volí konkrétní prostředky a fráze, které bude používat, rozhoduje se, jak bude mluvit a jak se chovat. Další fází je navázání kontaktu, výměna názorů, nápadů a faktů. Následně dochází k vnímání a vyhodnocování reakce partnera a sledování efektivity komunikace na základě zpětné vazby. Poslední fází je korekce směru, stylu a způsobů komunikace a jejich interakce (DeVito, 2008).

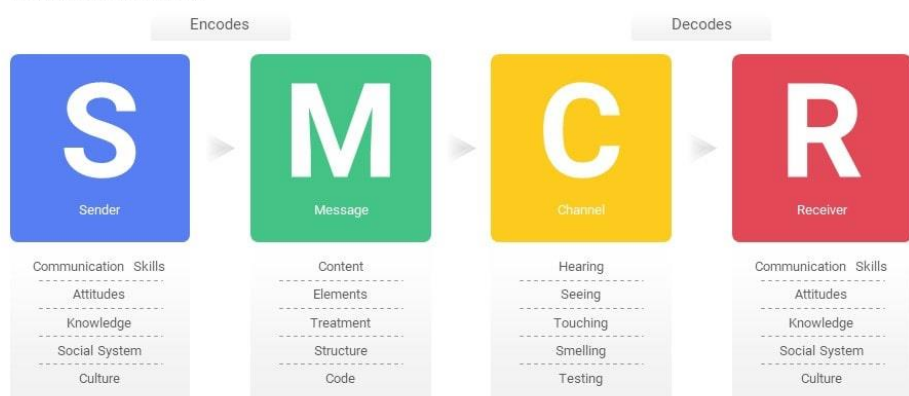
Jedním ze základních rámců, který tyto procesy objasňuje, je model zdroj - zpráva - kanál - příjemce (Source-Message-Channel-Receiver – dále jen SMCR), který vyvinul David Berlo na počátku 60. let 20. století. Jeho model slouží jako komplexní představení klíčových složek, které usnadňují efektivní komunikaci mezi jednotlivci nebo skupinami. Model SMCR předpokládá, že komunikace není pouhým lineárním aktem vysílání a přijímání zpráv, ale spíše dynamickým procesem, který zahrnuje více prvků pracujících ve vzájemné shodě. Rozdělení komunikace na čtyři základní složky - zdroj, sdělení, kanál a příjemce - poskytuje Berlo strukturovaný přístup k analýze toho, jak jsou informace vytvářeny, přenášeny a interpretovány.

- Zdroj: původce zprávy, který kóduje informace na základě svých znalostí, postojů a komunikačních dovedností,
- sdělení: obsah, který je sdělován a který zahrnuje nápady, myšlenky nebo informace, které chce zdroj předat,
- kanál: prostředek, jehož prostřednictvím je zpráva přenášena. Může jít o různé formy komunikace, například mluvené slovo, psaný text nebo vizuální obraz,
- příjemce: jednotlivec nebo skupina, která zprávu přijímá a dekóduje. Účinnost komunikace závisí na schopnosti příjemce interpretovat a pochopit sdělení.

Efektivní komunikace vyžaduje vzájemné působení těchto složek a každý prvek má své atributy, které mohou ovlivnit celkový komunikační proces (Berlo, 1960).

SMCR Model Template

Berlo's Model of Communication

4 | SlideGrand.com

SlideGrand

Obrázek 1 SMCR MODEL

Komunikační proces může být podle Vybírala narušen několika faktory, které významně ovlivňují jeho efektivitu. Jedním z hlavních rušivých prvků je šum, který může mít různé podoby – například fyzický šum v podobě hluku v prostředí, psychologický šum, jako jsou předsudky nebo emocionální zátěž, nebo technický šum, který se týká problémů v komunikačních zařízeních. Tento šum může výrazně ztížit nebo znemožnit správné porozumění zprávě, což vede k narušení komunikace. Dalším faktorem je nedostatek znalostí u zdroje nebo příjemce, který

způsobuje nesprávné porozumění komunikovanému obsahu. Vybíral tvrdí, že znalosti a zkušenosti obou stran ovlivňují, jak je zpráva kódována a dekódována. Bez dostatečné informovanosti může dojít k dezinterpretaci sdělení. Nesprávné kódování a dekódování zprávy je dalším běžným problémem v komunikačním procesu. Pokud zdroj používá složitý jazyk nebo nejasné výrazy, nebo pokud příjemce nedokáže zprávu správně dekódovat kvůli kulturním nebo jazykovým rozdílům, vede to k nedorozumění. Správné kódování a dekódování je klíčové pro efektivní komunikaci. Rozdíly mezi zdrojem a příjemcem, zejména kulturní, hodnotové nebo postojevé rozdíly, mohou také ovlivnit to, jak je zpráva interpretována. Tyto bariéry mohou způsobit, že záměr zprávy nebude správně pochopen. Komunikace prostřednictvím asynchronních kanálů, jako je e-mail, může přinést další problémy, protože nedostatek okamžité zpětné vazby omezuje schopnost komunikujících reagovat a upravit své sdělení. Tento faktor ovlivňuje efektivitu komunikace tím, že prodlužuje čas potřebný k dosažení vzájemného porozumění (Vybíral, 2005). Také nedostatek důvěry mezi komunikanty může být zásadní překážkou efektivní komunikace. Jak uvádí Goffman, nedůvěra vede k tomu, že jsou zprávy přijímány s podezřením, což narušuje otevřenou a upřímnou výměnu informací. Tím se ztrácí schopnost efektivně komunikovat a spolupracovat (Goffman, 2018).

Lež tedy představuje významný faktor, který může narušit nejen jednotlivé komunikační interakce, ale i celkovou dynamiku komunikace mezi lidmi.

Lež

Paul Ekman definuje lež jako „*záměrné sdělení nepravdivých informací s úmyslem uvést někoho v omyl.*“ (Ekman, 1985, str. 28) Farisha a Sakkeel definují lhaní jako „*nepravdivé prohlášení záměrně někým, kdo ví, že to není pravda*“ (Farisha a Sakkeel 2015, s. 57). Dále například Craig uvádí, že „*člověk lže, když druhému tvrdí něco, o čem se domnívá, že je nepravdivé, se záměrem přimět druhého, aby tomu uvěřil, že je to pravda.*“ (Craig 2014, s. 46).

Termín lež doslova znamená úmyslnou nepravdu. I když neexistuje žádná všeobecně přijímaná definice lhaní, je definována mnoha způsoby (Mynaříková, 2015). Lhaní je součástí komunikace a formou sociálního chování, které se podílí na interakci s ostatními. Vychází z hédonistické povahy lidí, kteří se vyhýbají

bolesti a zvyšují potěšení (Shalvi, DeBreu, 2014). Lhaní zahrnuje záměr a volbu, což znamená, že lež je vědomým aktem, který má za cíl uvést příjemce v omyl (Vybíral, 2005).

Lež, jak je patrné z různých definic, představuje záměrné a vědomé jednání, kdy je příjemce uveden v omyl. Lhaní je nedílnou součástí mezilidské komunikace a plní různé funkce, od snahy vyhnout se konfliktům až po úmyslnou manipulaci. Abychom lépe porozuměli povaze a účelům lhaní, je nezbytné rozlišovat různé druhy lží. Právě proto se v následující části zaměříme na typologii lži, která nám pomůže objasnit, jak se lži liší v závislosti na jejich motivaci, záměru a dopadech.

Typologie lži

Lhaní je komplexní jev, který zasahuje do různých oblastí lidské komunikace a interakcí. Různí autoři přistupují k problematice lhaní z různých úhlů pohledu, přičemž rozlišují různé typy lží podle jejich účelu, motivace a důsledků. Typologie lží nám umožňuje lépe pochopit, proč lidé lžou, jakým způsobem lži ovlivňují mezilidské vztahy a jaké etické otázky jsou s tímto fenoménem spojeny. V této kapitole jsou představeny různé typologie lží podle významných autorů, jako jsou Sissela Bok, Paul Ekman, Mark Knapp a Lenka Mynaříková.

Typologie dle Bokové

Boková analyzuje lež z hlediska její morální hodnoty a následků. Zaměřuje se na etiku lhaní a zkoumá, kdy je lhaní morálně ospravedlnitelné a kdy ne. Zmiňuje, že určité lži mohou být morálně ospravedlnitelné, pokud slouží vyššímu účelu a nezpůsobí přímou újmu. Patří sem:

- **bílé lži:** jedná se o malé, neškodné lži, které jsou často používány k ochraně citů druhých (například když někomu neřeknete plnou pravdu, abyste ho nezranili). Boková připouští, že i když bílé lži mohou mít své místo v mezilidských vztazích, stále narušují důvěru, i když pouze na malé úrovni. Jsou tedy podle ní ospravedlnitelné pouze v situacích, kde neexistuje jiná přijatelná cesta a kde je důležitější udržet harmonii,
- **lži za účelem ochrany druhých:** lži tohoto typu jsou používány s cílem ochránit druhé před fyzickou nebo psychickou újmou. Typickým příkladem může být lež v krizové situaci, kdy je třeba chránit člověka před nebezpečím nebo před

informacemi, které by mu mohly způsobit vážnou újmu. Takové lži se mohou objevit například v lékařské etice, kde lékař zatají závažnou diagnózu, aby zabránil pacientovi ve zhoršení jeho stavu. Zde je na zvážení, zda je lež ospravedlnitelná, pokud je říkána s úmyslem ochránit život nebo zdraví druhých lidí. Například lež v krizové situaci, kde je cílem chránit člověka před psychickou nebo fyzickou újmou, může být podle Bokové morálně přijatelná,

- **Ochrana soukromí:** lži, které jsou často používány k ochraně osobních údajů nebo záležitostí, které by mohly být zneužity. Boková uvádí, že lež, která je použita k ochraně osobního nebo veřejného soukromí, může být v některých případech ospravedlnitelná. Pokud například někdo zatají informace o svém osobním životě, aby se ochránil před zneužitím, může být tato lež považována za méně závažnou a do určité míry přijatelnou.

Na druhou stranu, Boková tvrdí, že lži, které mají za cíl záměrně uškodit nebo dosáhnout osobního prospěchu na úkor druhých, jsou eticky nepřijatelné. Patří sem:

- **závažné lži:** lži, které jsou používány k dosažení osobního zisku, moci nebo ke zraňování druhých, jsou podle Bokové nejvíce odsouzeníhodné. Tyto lži mají dlouhodobé negativní dopady na důvěru ve vztazích, narušují morální integritu a mohou způsobit značnou škodu nejen lhanému, ale i širší společnosti,
- **lži pro osobní zisk:** lži, které jsou říkány s cílem manipulovat nebo dosáhnout výhody na úkor ostatních, například lži v obchodních nebo politických vztazích, jsou pro Bokovou morálně neobhajitelné. Takové lži nejen podkopávají důvěru, ale často vedou k dalším negativním důsledkům, které mohou ovlivnit celé skupiny lidí,
- **zlovolné lži:** lži, které jsou vysloveně škodlivé a mají za cíl zranit druhé, jsou podle Bokové jedny z nejvíce morálně zavrženíhodných forem lží. Ať už se jedná o pomluvy nebo úmyslné dezinformace, jejich dopady na mezilidské vztahy a společenské klima jsou zásadní (Bok, 1978).

Typologie dle Ekmana

Ekman rozděluje lži podle jejich záměru a povahy na:

- **otevřené lži:** přímo klamavé tvrzení, které je v rozporu s pravdou,

- **Iži zamlčováním:** ponechání důležitých informací, které by mohly změnit celkové vyznění sdělení, avšak bez přímého lhaní,
- **Iži zkreslením:** záměrné zkreslení skutečnosti, například přehánění nebo podhodnocování faktů (Ekman, 1985).

Typologie dle Knappa

Knapp identifikuje několik druhů lží v kontextu mezilidské komunikace:

- **agresivní lži:** úmyslné klamání s cílem poškodit někoho,
- **obranné lži:** lži, které slouží k ochraně sebe sama před hrozbou nebo trestem,
- **zábavné lži:** lži, které jsou říkány pro pobavení nebo zábavu, bez vážného úmyslu způsobit škodu,
- **instrumentální lži:** lži, které jsou použity jako prostředek k dosažení konkrétního cíle (Knapp, 1984).

Typologie dle Mynaříkové

Mynaříková rozlišuje několik typů lží podle jejich účelu a motivace:

- **Iži sociálně žádoucí:** lži, které mají za cíl zlepšit společenský obraz jedince, například při snaze zapůsobit na okolí nebo přizpůsobit se očekáváním skupiny,
- **Iži ochranné:** lži, které jsou používány k ochraně sebe nebo druhých před nepříjemnou pravdou,
- **Iži strategické:** záměrné a promyšlené lži, které jsou využívány k dosažení konkrétního cíle, často s cílem manipulovat ostatními,
- **Iži vyhýbavé:** lži, které slouží k vyhnutí se odpovědnosti nebo složitým situacím (Mynaříková, 2015).

Toto rozdělení ukazuje, že lhaní má mnoho různých podob a funkcí v mezilidské komunikaci. Lži mohou sloužit k ochraně druhých, udržení vztahů či zachování soukromí, jako například bílé lži nebo lži na ochranu druhých. Na druhou stranu mohou být zneužity pro osobní zisk nebo záměrné poškození druhých. Různé typologie lží od různých autorů odhalují, že lhaní je mnohostranný jev, který se projevuje v závislosti na motivech, situaci a účelu, pro který je použito.

Po definování a rozdělení různých typů lží je dalším krokem pro porozumění problematice zaměřením se na to, co skutečně vede lidi k lhaní. Abychom plně pochopili, proč lidé lžou a jaké dopady má lež na jejich chování a vztahy, musíme se ponořit do psychologických procesů, které lhaní doprovázejí. Následující kapitola se bude věnovat právě těmto psychologickým aspektům lži.

Psychologické aspekty lži

V této kapitole se zaměříme na psychologické aspekty lži, jako jsou postoje ke lži a jejich vývoj, sociální vlivy, které ovlivňují lhaní, motivy vedoucí jedince ke lhaní, dopady lží na příjemce i mluvčího, úloha sociálního prostředí při formování lživého chování a způsoby detekce lží. Tato témata nám umožní lépe porozumět tomu, proč lidé lžou a jak lhaní ovlivňuje jejich psychiku, vztahy a komunikaci.

Podle Mynaříkové je lhaní úzce spjato s vývojem jedince (Mynaříková, 2015).

Postoje ke lži a jejich vývoj

V průběhu vývoje jedince se postoje ke lži mohou měnit. Děti se učí lhát již v kojeneckém věku, často jako obranu před trestem nebo nepříjemnými situacemi. V tomto období je lhaní většinou nevědomé a může být výsledkem fantazie nebo snahy o ochranu sebe sama. Jak dítě roste, lhaní se stává sofistikovanějším. V batolecím a předškolním věku (1-6 let) se lhaní často používá k vyhnutí se trestu, získání pozornosti nebo dosažení vlastních cílů. Děti v tomto věku ještě nedokážou plně rozlišovat mezi pravdou a lží. V dospívání může lhaní sloužit k získání nezávislosti a vymezení se vůči autoritám. V mladším školním věku (6-11 let) se lhaní často používá jako prostředek k vymezení se vůči autoritám a k dosažení nezávislosti. Děti mohou lhát, aby si udržely sociální status nebo aby se vyhnuly konfliktům s vrstevníky. V období dospívání (11-18 let) se lhaní může stát nástrojem pro dosažení osobních cílů, jako je získání svobody, udržení tajemství nebo ochrana soukromí. Mladí lidé mohou lhát, aby se vyhnuli trestu nebo zklamání rodičů. V dospělosti se lhaní může stát nástrojem pro dosažení osobních cílů, a to jak v profesním, tak v osobním životě (Mynaříková, 2015).

Postoje ke lži mohou být pozitivní nebo negativní a jsou ovlivněny morálními hodnotami jednotlivce. Jsou lidé, kteří mohou považovat lhaní za nepřijatelné za všech okolností, zatímco jiní mohou mít flexibilnější přístup a považovat lež za

ospravedlnitelnou, pokud chrání cisty druhých nebo slouží k dosažení vyššího dobra. Jedinec se učí z vlastních zkušeností a pozorováním chování ostatních se pohledy na lež vyvíjí. Tímto způsobem se postoje ke lži stávají součástí širšího systému hodnot a přesvědčení, který ovlivňuje, jak lidé reagují na lživé chování (Mynaříková, 2015).

Sociální vlivy

Sociální vlivy mohou významně ovlivňovat, kdy a jakým způsobem lidé lžou, přičemž společenské normy a očekávání často určují, co je považováno za přijatelné lhaní (Bok, 1978). Sociální tlaky, konformita a poslušnost vůči autoritě hrají významnou roli v lživém chování. Lidé jsou často pod silným vlivem sociálních norem a očekávání, což může vést k tomu, že se přizpůsobí chování skupiny, i když to zahrnuje lhaní. Tlak na konformitu může být tak silný, že jedinci se rozhodnou lhát, aby se vyhnuli konfliktu nebo odmítnutí ze strany skupiny. Tento jev je známý jako "konformita" (Zimbardo, 2007).

Zatímco sociální vlivy mohou významně ovlivnit frekvenci a formu lhaní, je také důležité zkoumat individuální motivy, které vedou jednotlivce k tomu, aby se uchýlili ke lži.

Motivy lhaní

Lež je výsledkem různých motivací a potřeb jednotlivce. Motivace a potřeby lhaní jsou různé, včetně snahy vyhnout se trestu, získat výhody nebo chránit cisty druhých. Lež je často spojena s emocionálními a sociálními faktory, které ovlivňují, jak lidé vnímají a reagují na nepravdivé informace (Mynaříková, 2015). Níže si uvedeme některé individuální motivy ke lži podle autorů.

Mezi individuální motivy ke lži můžeme uvést podle Mynaříkové:

- vyhnoutí se nepříjemné situaci a trestu: jedná se o nejsilnější motiv lhaní ve všech věkových kategoriích dětí. Tento motiv spadá do kategorie manipulativních lží, které slouží k získání nějaké výhody nebo vyhnoutí se nevýhodě. Lež je v tomto případě obranným mechanismem v nepříjemných situacích, které jedinec nedokáže aktuálně řešit jiným způsobem. Motivace a její důsledky mají význam z

hlediska posouzení závažnosti lži a toho, zda ji lze kvalifikovat jako chování disociální (škodící samotnému jedinci), asociální (pomluva) nebo antisociální (způsobující újmu druhému),

- obranné mechanismy: lhaní může sloužit jako obranný mechanismus proti negativním emocím, jako je úzkost nebo stud. Tím, že si lidé vytvářejí falešné narativy, mohou snížit psychologický stres spojený s realitou,
- sociální srovnání: vliv okolí a srovnání s ostatními mohou motivovat jednotlivce k lhaní, aby se přizpůsobili sociálním normám nebo očekáváním. Tato snaha o akceptaci může vést k přehánění úspěchů nebo zamlčování nedostatků,
- strach z odmítnutí: lidé mohou lhát, aby se vyhnuli odmítnutí nebo negativnímu hodnocení od ostatních. Tento strach může vést k tomu, že se uchylují k lhaní jako způsobu ochrany svého sebeobrazu,
- vyhnout se ztrátě: lidé často lžou, aby se vyhnuli ztrátě, například když si vymýšlejí důvody, proč nemohou splnit závazky, aby se vyhnuli negativnímu hodnocení,
- psychologické aspekty: motiv získání výhody může být také spojen s psychologickými potřebami, jako je touha po uznání, moci nebo kontrole,
- materiální výhody: lidé mohou lhát, aby získali finanční nebo jiné materiální výhody, například podváděním v pracovních nebo obchodních vztazích,
- konvenční lhaní: motivací mohou být konvence v dané společnosti. Jedná se pak o lži, které jsou v dané kultuře považovány za přijatelné, i když nejsou pravdivé. Příkladem může být tvrzení, že se těšíme na setkání, i když tomu tak není,
- lži z ohleduplnosti: lhaní může být motivováno snahou chránit city druhých a vyhnout se jejich zranění. Například když řekneme, že nám chutná jídlo, které ve skutečnosti nemusíme ocenit (Mynaříková, 2015).

Podle Bokové mohou být motivace:

- manipulace a moc: lhaní může být způsobem, jak získat moc nad ostatními. Lidé mohou lhát, aby manipulovali s informacemi a ovlivnili rozhodování druhých, což jim přináší výhodu,
- sociální a ekonomické výhody: lež v tomto pojetí může sloužit k dosažení různých výhod, jako je například zisk v obchodních jednáních nebo vyhnoutí se negativním důsledkům, které by pravda mohla přinést,

- strategické lhaní: v některých situacích může být lhaní vnímáno jako strategický krok, kdy jedinec zvažuje potenciální přínosy a rizika spojená s lhaním, a rozhodne se, že lež přinese lepší výsledky než pravda (Bok, 1978).

Podle Feldmana mohou být motivem ke lži:

- sebeobrana: jednotlivci často lžou, aby chránili svou sebeúctu a sebeobraz. Když lidé čelí kritice nebo neúspěchu, mohou se uchýlit ke lži, aby si o sobě vytvořili příznivější vyprávění, a kompenzovali si tak pocity nedostatečnosti,
- vyhýbání se negativním emocím: lhaní může sloužit jako mechanismus, jak se vyhnout nepříjemným pocitům, jako je stud, vina nebo úzkost. Podváděním sebe nebo druhých mohou jedinci uniknout konfrontaci s bolestivou pravdou o svém životě nebo chování,
- sociální přijetí: společenský tlak může vést jedince ke lhaní, aby zapadli nebo byli přijati ostatními. Tato forma psychologické kompenzace umožňuje lidem pohodlněji se pohybovat v sociálních situacích, i když to znamená zkreslení pravdy,
- zvládání stresu: lhaní může být strategií zvládání stresových situací. Jedinci mohou lhát, aby zvládli své vztahy nebo se vyhnuli konfliktům, což jim může poskytnout dočasnou úlevu od tlaku, kterému čelí (Feldman, 2009).

Motivace k lhaní jsou složité a zahrnují kombinaci vnitřních psychologických potřeb a vnějších sociálních tlaků. Lhaní může být výsledkem individuálních faktorů, jako jsou emocionální potřeby, osobní cíle či strach z následků, ale také odpovědí na tlak společnosti a normy, které formují, kdy je lhaní považováno za přijatelné. Tento jev ukazuje, že lhaní není jednoduchým aktem, ale spíše reakcí na různé podněty a okolnosti, které ovlivňují lidské chování (Mynaříková, 2015; Vybíral, 2005).

Poté, co jsme se zabývali různými motivy lhaní, je nezbytné se podívat na to, jaké důsledky má toto chování na obě strany – jak na toho, kdo lže, tak na toho, kdo je lží zasažen. Motivace lhaní sice mohou být různé, ale každá lež přináší určité následky, které ovlivňují jak emocionální stav obou stran, tak i jejich vzájemný vztah a důvěru.

Dopady lži

Podle Arielyho jsou lhaní a podvádění přirozenou součástí lidského chování, a přestože je vnímáme jako morálně nežádoucí, často se k nim uchylujeme v každodenních situacích. Ariely zdůrazňuje, že nepoctivost je komplexní fenomén, který je ovlivněn různými faktory. Lidé často ospravedlňují své malé lži a podvody, aniž by přitom cítili, že narušují svou morální integritu. Tyto drobné kompromisy mají významný dopad jak na jednotlivce, tak na společnost jako celek, protože ovlivňují mezilidské vztahy a důvěru. Dopady lží tak sahají daleko za pouhé morální hodnocení jednotlivých činů a mohou vést k širším společenským důsledkům (Ariely, 2012).

Dopady lži na lháře

Lháři často zažívají zvýšenou úzkost a stres v důsledku obavy z odhalení. Tato psychická zátěž může vést k dlouhodobým problémům, jako jsou deprese nebo úzkostné poruchy. Dále může lhaní vyvolat pocity viny, zejména pokud lhář hodnotí své jednání jako morálně nepřijatelné. Tyto pocity mohou negativně ovlivnit sebevědomí a celkovou psychickou pohodu. Lháři se mohou cítit izolovaní, jelikož se obávají, že jejich lži budou odhaleny, což může vést k sociální izolaci nebo ztrátě blízkých vztahů. Když lhář říká něco, co není pravda, může to vést k vnitřnímu konfliktu mezi jeho přesvědčením a tím, co říká. Tato kognitivní disonance může způsobit psychologické nepohodlí a vést k dalším lžím jako způsobu vyrovnání se s touto situací. Dlouhodobé lhaní může vést k tomu, že se lháři stávají paranoidními a podezřívavými vůči ostatním, což může ovlivnit jejich schopnost navazovat a udržovat zdravé vztahy (Mynaříková, 2015).

Dopady lhaní na příjemce

Lhaní ovlivňuje nejen lháře, ale i ty, kteří jsou lží zasaženi. Může vést k narušení důvěry mezi jednotlivci. Když lidé zjistí, že byli klamáni, mohou ztratit víru v lháře a v budoucnu se stávají opatrnějšími v interakcích s ním. Příjemci lží často zažívají negativní emocionální reakce, jako jsou zklamání, hněv nebo pocit zrady. Tyto pocity mohou mít dlouhodobé psychologické důsledky a ovlivnit jejich mezilidské vztahy. Lhaní může vést k sociální izolaci, zejména pokud se příjemci lží cítí osaměle nebo nedůvěřivě vůči ostatním. Ztráta důvěry může způsobit, že se lidé od sebe vzdalují a ztrácejí blízké vztahy. Příjemci lží mohou změnit své chování v

reakci na lhaní, stávají se podezřívavějšími a opatrnějšími. Tato změna může ovlivnit nejen jejich interakce s lháři, ale i s ostatními lidmi v jejich životě. (Ariely, 2012) Důsledky lhaní nejsou tak jednoduché, jak by se mohlo zdát. Lidé si často myslí, že lži plodí opovržení a vinu, ale dělají mnohem víc. Podporují vztahy, budují důvěru, ničí sociální prostory, vytvářejí sociální prostory, činí lidi kreativnějšími a ovlivňují, jak často ostatní lidé lžou (Gino et al., 2014).

Lhaní také může výrazně ovlivňovat prostředí.

Úloha sociálního prostředí pro lhaní

V psychologickém pojetí hraje prostředí důležitou roli při vzniku a šíření lživých interakcí. Sociální prostředí, ve kterém se jedinec nachází, může ovlivnit jeho rozhodnutí lhát. Například v prostředích, kde je lež považována za normální nebo akceptovatelnou, mohou lidé častěji sahat k nepravdivým výrokům. Vztahy, v nichž je vysoká míra důvěry, mohou snižovat potřebu lhaní. Naopak v situacích, kde je nedostatek důvěry, může být lhaní častější jako způsob ochrany sebe sama nebo manipulace s ostatními. Kulturní normy a hodnoty ovlivňují, jak je lež vnímána. V některých kulturách mohou být určité typy lží, jako jsou "bílé lži", považovány za sociálně přijatelné, zatímco v jiných mohou být odsuzovány. Psychologické aspekty, jako je stres nebo strach z následků, mohou ovlivnit rozhodnutí jednotlivce lhát. Prostředí, které podporuje otevřenou komunikaci, může pomoci snížit tyto psychologické tlaky. Skupinové prostředí může také ovlivnit lhaní. Například tlak od vrstevníků může jednotlivce motivovat k lhaní, aby se přizpůsobil skupinovým normám nebo očekáváním. Dále anonymita snižuje zábrany vůči lhaní. Když lidé cítí, že jejich identita je skrytá, jsou mnohem ochotnější lhát, protože se necítí být za své lži zodpovědní. Anonymita také oslabuje pocit viny, který by jinak mohl lhaní brzdit (Mynaříková, 2015).

Lhaní v okruhu rodiny a blízkých má specifické rysy, které vycházejí ze silných emocionálních vazeb a sociálních očekávání. V rodinném prostředí je lhaní často používáno jako nástroj k ochraně citů, udržení harmonie a vyhnutí se konfliktům. Rodinní příslušníci mohou volit „bílé lži“, aby zabránili emocionálnímu zranění blízkých, což je vnímáno jako projev ohleduplnosti a péče o vztahy (Ekman, 2009). Současně však dlouhodobé lhaní může narušit důvěru a vést k napětí ve vztazích, kdy odhalení lží způsobuje pocity zrady a rozčarování. V rodinném kruhu se často

přízpůsobujeme očekáváním a normám, což může vést k lhaní jako způsobu, jak vyhovět sociálním tlakům, například snaze nevystupovat z řady nebo předejít konfliktům. Vybíral zdůrazňuje, že lhaní v tomto prostředí bývá motivováno touhou chránit ostatní nebo udržet stabilitu ve vztazích, ačkoliv dlouhodobě může podkopat důvěru mezi členy rodiny (Vybíral, 2005). Rodina hraje také roli při formování postojů ke lhaní – děti se v ní učí, co je přijatelné a co ne, a jaké důsledky mohou lži mít (Mynaříková, 2015). Sociální dynamika v rodině tedy ovlivňuje, jak jednotlivci vnímají lhaní nejen v rodinných interakcích, ale i v širším společenském kontextu.

Dalším důležitým sociálním prostředím může být pracovní prostředí.

Lhaní v pracovním prostředí má často pragmatický charakter a bývá motivováno potřebou udržet si pozici, získat výhodu nebo ochránit svou reputaci. V pracovním kolektivu se mohou jednotlivci uchýlit k lhaní, aby zakryli vlastní chyby, vyhnuli se kritice nebo se přizpůsobili očekáváním vedení či kolegů. Lhaní v práci může zahrnovat i manipulaci s informacemi s cílem získat výhodu v konkurenčním prostředí, což může přinést krátkodobé úspěchy, ale dlouhodobě poškodit důvěru v týmu (Ekman, 2009). Pracovní prostředí vytváří sociální tlaky, kdy lhaní může být vnímáno jako prostředek k dosažení cílů, například při snaze vyhnout se konfliktu nebo zlepšit své postavení v kolektivu. Tyto lži mohou být motivovány strachem ze selhání, ztráty prestiže nebo dokonce zaměstnání (Mynaříková, 2015). V pracovním prostředí je lhaní často systematické a zaměřené na dosažení konkrétních cílů, například získání vyšší pozice nebo udržení dobrého dojmu. Důsledky lhaní v tomto prostředí mohou zahrnovat ztrátu důvěry mezi kolegy, oslabení týmové spolupráce a vytvoření toxické pracovní atmosféry, kde je autenticita obětována ve prospěch výkonu nebo prestiže (Vybíral, 2003).

K odhalování nepravdivých informací, což je klíčové pro udržení důvěry v osobních i pracovních vztazích, může být přínosem detekování (odhalení) lži. Níže si uvedeme některé z metod odhalování lži.

Metody detekce lži

Podle psychologa Paula Ekmana existují určité neverbální a verbální znaky, které mohou napovídat, že někdo lže. Lež můžeme detekovat pode analýzy

neverbálních signálů a emocí. Můžeme si všimnout mikrovýrazů, což jsou rychlé a neúmyslné výrazy obličeje, které trvají jen zlomek sekundy (1/25 až 1/15 sekundy). Tyto výrazy prozrazují skutečné emoce, které se člověk snaží skrýt. Schopnost rozpoznávat mikrovýrazy může výrazně zlepšit detekci lži, protože tyto projevy často unikají vědomé kontrole. Emoce hrají důležitou roli při detekci lži, protože lhaní vyvolává specifické emocionální reakce, které se mohou projevit v neverbální komunikaci. Ekman identifikoval sedm základních emocí (hněv, strach, radost, smutek, překvapení, odpor a pohrdání), které jsou univerzální napříč kulturami. Tyto emoce se projevují podobně ve všech lidských společnostech, což umožňuje jejich identifikaci i v různých kulturních kontextech. Neverbální signály zahrnují změny v mimice, gestikulaci, postavení těla a tónu hlasu. Tyto signály mohou naznačovat, zda osoba lže, a jsou klíčové pro správné vyhodnocení pravdivosti výpovědi. Lhaní je pro mozek náročnější než říkání pravdy. Lhář musí vymyslet příběh, udržet si ho v paměti a vyhýbat se nesrovnalostem. To může vést k tomu, že lhář mluví pomaleji, váhá s odpověďmi nebo se vyhýbá přímým odpovědím (Ekman, 1985).

Detekovat lež můžeme také pomocí kognitivní metody jako je například Reality monitoring. Tato metoda se zabývá schopností rozlišovat mezi vzpomínkami na skutečné události a vzpomínkami na události, které si člověk pouze představoval. Jako další kognitivní metodu můžeme použít ověřování informací, což zahrnuje prověřování faktických údajů a konzistenci odpovědí, což může odhalit rozpor v tvrzeních (Čírtková, 2021).

Další možností pro detekci lži bez použití přístrojů jako je polygraf (přístroj, který měří a zaznamenává fyziologické změny v organismu, jako jsou krevní tlak, dech a pocení, které mohou doprovázet lhaní) (Mynaříková, 2015) nebo fMRI (funkční magnetická rezonance – měří se změny v krevním průtoku mozku, které mohou naznačovat lhaní, kde se při lži aktivují jiné oblasti mozku než při pravdě) (Šilhanová, 2015) můžeme využít analytické metody Statement Validity Assessment (SVA). Tato technika analyzuje strukturu a obsah výpovědí, aby se zjistilo, zda jsou pravdivé nebo ne. SVA se často používá v případech sexuálního násilí a zneužívání. (Mynaříková, 2015) Základní principy SVA zahrnují strukturovaný rozhovor s osobou, jejíž výpověď má být posouzena, s cílem získat

co nejpřesnější a nejdetailnější informace. Jádrem SVA je Criteria-Based Content Analysis (CBCA), tedy analýza obsahu založená na kritériích, která hodnotí obsah výpovědi na základě 19 kritérií. Tato kritéria vycházejí z předpokladu, že výpověď založená na skutečné zkušenosti se liší kvalitou a obsahem od výpovědi založené na vymyšleném zážitku. Jednotlivá kritéria CBCA jsou hodnocena na škále od 0 do 2 bodů, přičemž vyšší skóre naznačuje vyšší pravděpodobnost, že výpověď je založena na skutečné události. SVA dále zahrnuje posouzení motivace svědka, analýzu specifických detailů a porovnání výpovědi s jinými informacemi v případě. Köhnken zdůrazňuje, že SVA není standardizovaný test, ale spíše strukturovaná metoda pro posuzování věrohodnosti výpovědí, jejíž použití vyžaduje zkušenost a odborné znalosti (Köhnken et al., 2015).

Výzkumy a studie

Výzkumy jsou základním nástrojem pro validaci teoretických modelů a poskytují důležité poznatky, které vycházejí z objektivního sběru a analýzy dat. Tato kapitola proto představí jak dlouhodobé studie, tak i novější výzkumy, které se zabývají psychologickými a sociálními aspekty lhaní.

Výzkumy a studie k detekci lži

V metaanalytické studii Bonda a DePaula (2006) zkoumali míru přesnosti detektorů lží ve 206 studiích zaměřených na schopnost lidí detekovat lži, přičemž zjistili, že lidé jsou ve svých úsudcích o tom, zda někdo lže nebo mluví pravdu, přesní pouze v 54 % případů, což je jen mírně nad úrovní náhody.

Ve studii Harta, Fillmorea a Griffitha z roku 2009 nazvané „Nepřímá detekce lži při hledání změny“ vědci zkoumali účinnost použití nepřímých metod k odhalování lhářů. Vysokoškoláci zhlédli video, ve kterém polovina lidí představovala lež a polovina lidí byla zcela pravdivá. Účastníků bylo 104 (53 mužů, 51 žen), konkrétně vysokoškolští studenti na malé univerzitě v USA. Účastníci byli požádáni, aby odhalili lháře ve videu nebo, aby ve videu identifikovali lidi, jejichž chování, způsoby nebo řeč se změnily. Účastníci využívající metodu nepřímé detekce lži při hledání změny chování byli přesnější v kategorizaci lhářů a pravdomluvných než účastníci, kteří přímo a explicitně hledali lháře. Studie se přidává k rostoucímu množství důkazů, že nepřímé strategie detekce lží mohou nabízet určité výhody – nepřesnost oproti přímějšímu odhalování klamu v chování (Hart et al., 2009).

Tento rostoucí soubor důkazů naznačuje, že pokud se lidé dokážou odpoutat od svých stereotypně řízených strategií odhalování podvodů, mohou odhalit důležité a smysluplné chování, které by jinak zůstalo bez povšimnutí. Bude tedy do budoucna důležité prozkoumat různé nepřímé přístupy, které by mohly přinést lepší odhalení lži (Hart et al., 2009).

Další výzkumy se zabývaly verbálními komunikačními podněty lži. Řečové podněty, jako jsou pauzy, výška hlasu, pauzy, váhání, latence odpovědi a délka odpovědi byly použity k detekci lži (Frierson, Joshi, 2017). Bylo také zjištěno, že obsah řeči, jako jsou popisy pocitů, reprodukce řeči, množství detailů, logické nesrovnalosti a spontánní opravy, se liší podle pravdivosti tvrzení. Obavy platnosti dříve zaznamenané u fyziologických opatření existují také u měření řečových podnětů. Zatímco určité proměnné řeči se mohou změnit, když se sjednotí, tyto změny mohou a také nastávají z jiných důvodů, které nejsou spojeny se lží. Dříve lidé věnovali pozornost neverbálnímu chování, aby detekovali lživost či pravdivost (Frierson, Joshi, 2017).

Jednou z významných studií, kterou publikoval Aldert Vrij, je studie z roku 2000 zaměřená na analýzu neverbálních signálů při detekci lži. Studie nese název *"Detecting Lies and Deceit: The Psychology of Lying and Implications for Professional Practice"*. V této práci se Vrij zabýval výzkumem neverbálních ukazatelů lhaní, jako jsou změny v řeči těla, mimice, tónu hlasu a dalších behaviorálních faktorech. Studie ukázala, že mnoho z běžně přijímaných signálů lži, jako například nervózní chování nebo vyhýbavý pohled, nejsou spolehlivými ukazateli klamu. Vrij také upozornil na to, že profesionálové, kteří se často setkávají s klamáním (například policisté nebo právníci), nejsou automaticky přesnější při rozpoznávání lží než průměrní lidé. Mnoho těchto profesionálů se stále spoléhá na stereotypní představy o lhaní, které nejsou podpořeny výzkumem. Tato studie přinesla důležité poznatky pro oblasti, kde je detekce lží zásadní, a položila základy pro další výzkum na poli neverbálních projevů při lhaní (Vrij, 2000).

Výzkumy a studie zaměřující se na faktory lži

Základním konfliktem každé lži je volba - buď je řečena pravda a dochází k risku, že dotyčný nic nevyhraje, nebo bude lhát ve snaze zlepšit svou pozici. Proč lidé lžou, závisí na individuálních a environmentálních faktorech (Bereby-Meyer et al., 2018). Aby bylo možné tyto faktory empiricky prozkoumat, mnoho publikovaných studií simulovalo tento základní konflikt v jednoduchých experimentech, jako je úloha hodů mincí. Zde si účastníci hodí mincí mimo dohled experimentátora (Gerlach et al., 2019). Výsledky pak oznámí experimentátorovi – například pomocí počítače. Pokud hodí „rub“, vyhraje malou částku peněz; když hodí „líc“, nedostanou nic. Když se tento experiment opakuje znovu a znovu s velkým počtem účastníků, poměr rubu k líci by měl být padesát na padesát. Ale téměř všechny studie zjistily, že účastníci hlásí více rubů než líců. Jinými slovy, někteří účastníci lžou, aby „vydělali“ více peněz (Gerlach et al., 2019). Během posledního desetiletí provedli vědci řadu studií s použitím tohoto nebo podobného nastavení, aby prozkoumali různé faktory, které vedou k nepoctivosti. Lžou jeptišky častěji, než vězni? Lžou lidé častěji online nebo po telefonu? Jsou nečestnější, když je v sázce více peněz? Ve své metaanalýze výzkumníci z Institutu Maxe Plancka pro lidský rozvoj a techniku – Izraelský technologický institut analyzovali data z 565 studií a celkem 44 050 účastníků (Gerlach et al., 2019). Ačkoli množství studií zkoumalo, kdo lže, kdy lže a proč, zjištění jsou smíšená a někdy protichůdná. Využitím tohoto velkého souboru dat ze všech studií lze vyvodit jasnější závěry o některých faktorech, které se na tom podílejí. Celkově 42 % všech mužů a 38 % všech žen v experimentech lhalo. Metaanalýza tak potvrdila, že muži lžou více než ženy – i když rozdíl nebyl výrazný (Gerlach et al., 2019). Mladší lidé navíc lhali více než starší lidé. Pravděpodobnost lhaní se s každým rokem života snižovala o 0,28procentního bodu, z přibližně 47 % u dvacetiletých na pouhých 35 % u šedesátiletých. Jiné faktory, které se často naznačovaly, že hrají významnou roli, se neprokázaly spojitost se lží (Gerlach et al., 2019). Metaanalýza čerpala z publikovaných a nepublikovaných studií z oblasti psychologie a ekonomie, které využívaly malý, ale různorodý soubor experimentálních nastavení ke zkoumání rozšířenosti lži. Jiní testují schopnosti účastníků, například zda se jim podaří vyřešit matematický hlavolam (Bereby-Meyer et al., 2018). Výzkumníci zjistili, že tyto strukturální rozdíly v experimentálním uspořádání ovlivnily chování účastníků,

což vedlo k rozdílům ve zjištěních o prevalenci nepoctivosti. „*Pokud chcete změřit pravděpodobnost, že se lidé budou chovat nečestně, musíte vzít v úvahu experimentální situace a pokušení, kterým čelí. Naše zjištění naznačují, že nepoctivost není pouze individuální charakteristikou, ale že systematicky interaguje s podmínkami prostředí*“ (Bereby-Meyer et al., 2018, s. 67).

Praktická část

Úvod

V praktické části této práce se zaměřuji na zkoumání lži z psychologického pohledu. Snažím se porozumět tomu, jak lidé sami sebe vnímají v roli lháře, co je k lhaní vede a jak na lži reagují, když se stanou jejichmi oběťmi. Jaké faktory určují, kdy se rozhodneme lhát, a jaké jsou následky, které s sebou lhaní přináší?

Tato část poskytuje empirický pohled na složitost lhaní v každodenním životě a analyzuje vliv lži na sociální dynamiku, komunikaci a vztahy mezi lidmi.

Cíle a metodika

Cílem výzkumného šetření bylo získat a analyzovat psychologicky relevantní poznatky ke zkoumanému jevu lži a jejího působení v mezilidských vztazích. K dosažení tohoto cíle byla použita metoda kvalitativního výzkumu. *„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“*. (Creswell, 1998 cit. dle Hendl, 2023, str. 48). Konkrétně v práci využívám strukturované rozhovory. Strukturovaný rozhovor (řízený, s otevřenými otázkami) je charakteristický předem stanovenými otázkami a jejich pevně daným pořadím, které je třeba dodržet. Otázky jsou obvykle volné, ale jejich formulace je závazná. Nevýhodou je vysoký stupeň formalizace, který může omezovat přirozenost komunikace. Naopak výhodou je snadnější zpracování dat díky jejich jednotné tematické struktuře a rozsahu (Reichel, 2009). Dále využívám metody analýzy. *Analýza spočívá v rozdělení celku na jeho komponenty a zkoumání, jak tyto komponenty fungují jako relativně samostatné prvky a jaké jsou mezi nimi vztahy. Každá analýza se vyznačuje určitým stupněm explorační aktivity. Znamená to, že při ní provádíme průzkumové a objevující aktivity*. (Hendl, 2023, str. 34).

Tento přístup umožnil získat hlubší vhled do motivací a okolností, za kterých lidé lžou, stejně jako do vnímání a reakcí na lži. Rozhovory byly nahrávány, přepsány a následně analyzovány za účelem zkoumání postojů a zkušeností respondentů s lhaním.

Výzkumný problém a výzkumné dílčí otázky

Hlavním výzkumným problémem této práce je zodpovězení otázky: **Jaké jsou nejvýznamnější sociálně-psychologické charakteristiky u lživých interakcí?**

V rámci tohoto problému byly formulovány následující výzkumné dílčí otázky:

- 1. Jak lidé vnímají, definují a rozdělují lež?**
- 2. Jaký je vliv lži na mezilidské vztahy?**
- 3. Jaké jsou hlavní motivace ke lhaní?**
- 4. Jaká jsou sociální prostředí, ve kterých se lidé mohou setkat se lží?**
- 5. Jaký dopad má lež na příjemce a mluvčího?**

Popis vzorku a hledání respondentů

Do výzkumu bylo zapojeno šest respondentů, kteří byli vybráni na základě doporučení známých z mého okolí. Hlavním kritériem výběru byla různorodost ve věku, pohlaví a profesní oblasti. Všichni respondenti jsou ekonomicky aktivní, denně přicházejí do styku s lidmi v pracovním nebo studijním prostředí a jejich věk se pohyboval od 22 do 59 let. Tento vzorek poskytuje rozmanité pohledy na lhaní v různých kontextech. Respondenti souhlasili s nahráváním rozhovorů, a pro zachování jejich anonymity byla jejich jména změněna.

Tazatelské otázky

V rámci strukturovaného rozhovoru bylo položeno 44 otázek, které byly zaměřeny na různé aspekty lhaní. Otázky se týkaly vnímání lži, motivací ke lži, rozdělení lží, dopadu lži na mezilidské vztahy, vlivu sociálního prostředí, frekvenci lhaní a rozdílů mezi lhaním z pohledu mluvčího a příjemce. Klíčové otázky zahrnovaly například: „Jak vnímáte lež?“, „Co považujete za lež a co nikoli?“, „Jaký význam pro vás má lež ve vašem životě?“ a „Jak často máte pocit, že někdo lže vám?“. Cílem těchto otázek bylo prozkoumat, jak respondenti lhaní vnímají a jak na něj reagují.

Průběh šetření

Rozhovory byly vedeny osobně, trvaly do 30 minutami a probíhaly v klidném prostředí, aby se zajistila otevřenost respondentů. Každý rozhovor byl nahráván a následně přepsán pro podrobnou analýzu. Respondenti byli vyzýváni k tomu, aby sdíleli své zkušenosti s lhaním, ať už jako ti, kteří lžou, nebo jako ti, kteří lžím čelí. Rozhovory se soustředily na různé sociální a osobní kontexty lhaní, jako jsou pracovní prostředí, osobní vztahy a každodenní interakce. Výsledky těchto rozhovorů poskytly cenné poznatky o tom, jak lidé lhaní vnímají, jaký vliv má na jejich mezilidské vztahy a jaké jsou nejčastější motivace ke lhaní.

Analýza nashromážděných dat

První otázka, kterou jsem položila - „**Jak vnímáte lež?**“ se týká základního vnímání lži. Tato otázka slouží jako úvod do tématu a zároveň umožňuje respondentům vyjádřit jejich osobní pohled a emocionální reakce na tento společenský fenomén. Většina respondentů, konkrétně čtyři z nich **Lukáš, Kristýna, Monika a Oldřich**, vnímá lež primárně negativně. **Kristýna** například uvedla, že lež považuje za „něco velmi negativního,“ a zdůraznila, že ji nemá ráda. Podobně **Lukáš a Oldřich** zmínili negativní vnímání lži, přičemž **Monika** přidala, že lež vnímá „většinou negativně.“ Zajímavým kontrastem je odpověď respondenta **Jakuba**, který lži přiznává určitou míru tolerance. Uvedl, že ji považuje za „tolerantní nezbytnost“ v některých případech, která může, jak ubližovat, tak pomáhat. Tento postoj naznačuje, že ne vždy je lež vnímána jednoznačně negativně, ale její hodnocení závisí na kontextu a konkrétní situaci. Respondentka **Jana** na otázku odpověděla, že lež bohužel vnímá jako „častou věc.“ Tento přístup nenese jednoznačně negativní či pozitivní konotaci, ale spíše odráží rezignovaný postoj k častému výskytu lži v každodenním životě.

Cílem další otázky, jež zněla „**Co pro Vás osobně znamená lež?**“ bylo získat specifičtější a detailnější pohled na to, jak respondenti vnímají důsledky lži a jaký emocionální nebo etický náboj s ní spojují. Odpovědi odhalily rozmanité perspektivy, od vnímání lži jako zradu a ztráty důvěry až po její použití jako nástroje pro řešení složitých situací. **Kristýna** vnímá lež jako příčinu ztráty důvěry, což poukazuje na vážnost dopadu lži na mezilidské vztahy. **Jana** popisuje lež jako něco, co musí očekávat, ale zároveň to pro ni představuje nepříjemné a

nekomfortní pocity. **Oldřich** vidí ve lži formu zrady nebo překážku v osobním rozvoji, což naznačuje, že lež může mít inhibiční účinky na osobní a možná i profesionální růst. **Monika** vyjadřuje, že lež v ní vyvolává nepříjemný pocit, což může odrážet emoční reakci na etickou nekonzistenci. **Lukáš** považuje lež za zradu, což zdůrazňuje její negativní vliv na důvěru a věrnost. **Jakub** nabízí odlišný pohled, kde lež slouží jako nástroj k úniku z nepříjemných situací, který může být vnímán jako škodlivý nebo neškodlivý v závislosti na kontextu.

Z odpovědí je patrné, že vnímání lži je individuální a variabilní, což odráží široké spektrum osobních zkušeností a hodnotových systémů respondentů. Většina respondentů asociovala lež s negativními emocemi a dopady, jako jsou ztráta důvěry a pocit zrady. Tato asociace může naznačovat, že nezávisle na konkrétních okolnostech je lež často vnímána jako negativní prvek v mezilidských vztazích. Na druhé straně **Jakub** poukazuje na možnost adaptivního použití lži, kdy může být v některých kontextech považována za menší zlo.

V rámci třetí otázky v našem výzkumu jsme se zaměřili na to, jaký význam má lež v osobním životě jednotlivých respondentů. Otázka byla formulována takto: „**Jaký význam pro Vás má lež v kontextu Vašeho života?**“ Cílem bylo zjistit, jaký prostor lež zaujímá v každodenním životě respondentů a jaké emoce nebo hodnoty s ní spojují. **Kristýna** vyjádřila silný odpor k lži, jak v roli příjemce, tak mluvčího. Její odpověď poukazuje na to, že by preferovala život bez lži. **Jana** připouští, že i přes její negativní postoj se se lží setkává téměř denně, což naznačuje, že lež je běžnou součástí jejího sociálního prostředí. **Oldřich** lži vnímá negativně, ale zároveň je považuje za nevyhnutelnou součást života, což odráží určitou rezignaci a přijetí reality. **Monika** se snaží lžím vyhnout a cítí se nepříjemně, když je nucena lhát, což ukazuje na její snahu udržet si osobní integritu. **Lukáš** lež vnímá jako středně závažnou, což naznačuje, že mu lež nepřipadá extrémně negativní, ale ani zcela zanedbatelná. **Jakub** má pocit, že v jeho životě lež nezabírá velký prostor a spoléhá se na důvěru ve svém sociálním okruhu. Získané odpovědi odhalují různé úrovně tolerance a postoje k lži. Většina respondentů má tendenci vnímat lež negativně, což je v souladu s obecně rozšířeným morálním hodnocením lži jakožto negativního jevu. Na druhou stranu, někteří respondenti, jako **Oldřich** a **Jakub**, přijímají lež jako součást mezilidských

vztahů a svého sociálního prostředí, což může odrážet realistický přístup k nevyhnutelnosti některých sociálních interakcí.

Čtvrtá otázka ve výzkumu se zaměřuje na vymezení lži: „**Co považujete za lež a co nikoli?**“ Tato otázka je klíčová pro pochopení, jak respondenti rozlišují pravdivé a nepravdivé tvrzení. **Kristýna** a **Jana** mají jasné a přímé rozdělení: považují za lež vše, co není pravda. Tento pohled je absolutistický a nezahrnuje žádné nuance. **Oldřich** vnímá jako lež každou nepravdu, o které ten, kdo ji pronáší, ví, že je nepravda. Tato definice zahrnuje element úmyslu. **Monika** rovněž zdůrazňuje úmysl v definici lži, když říká, že pokud někdo úmyslně neříká pravdu, jedná se o lež. **Lukáš** se zaměřuje na explicitní výroky a rozlišuje mezi úmyslným zkreslením skutečnosti a mlčením, které podle něj nemusí být považováno za lež. **Jakub** definuje lež jako protipól pravdy, který nelze překroutit v pravdu, což naznačuje, že jakékoliv úmyslné zkreslení reality považuje za lež. Odpovědi ukazují, že i když většina respondentů sdílí základní názor, že lež je něco, co není pravda, důležitým faktorem je úmysl a kontext. **Oldřich**, **Monika** a **Jakub** zdůrazňují, že lež musí být spojena s vědomým úmyslem klamat. **Lukáš** zaujímá mírně odlišný postoj, kdy zdůrazňuje, že není každé zatajení informace automaticky leží, což ukazuje na složitější dynamiku v interpretaci toho, co tvoří lež.

Následující otázka se zaměřuje na to, jak respondenti rozlišují mezi malou a velkou lží. Otázka zněla: „**Jak byste rozlišil/a malou a velkou lži?**“ Cílem bylo zjistit, zda respondenti vnímají lži jako homogenní kategorii, nebo zda rozlišují mezi různými stupni závažnosti lži v závislosti na jejich dopadu a kontextu.

Kristýna vnímá malou lež jako takovou, která „neuškodí zas tak“, zatímco velká lež má podle ní dopad na budoucí jednání. **Jana** odmítá rozlišení mezi malou a velkou lží, což naznačuje, že pro ni každá lež, bez ohledu na kontext nebo dopad, má stejnou váhu. **Oldřich** definuje malou a velkou lež podle dopadu na život druhého, přičemž velká lež má „významnější dopad“. **Monika** rozlišuje mezi lží a bílou lží, což naznačuje, že uznává existenci lží, které jsou možná méně škodlivé, ale neklasifikuje je jako malé nebo velké. **Lukáš** rozlišuje lži podle důležitosti informace. Malá lež je pro něj taková, která není zásadní a slouží k uklidnění, zatímco velká lež je, pokud je odpovědí na důležitou otázku, která by měla být dle

něj zodpovězena pravdivě. **Jakub** rovněž rozlišuje lži podle důležitosti tématu a dopadu lži, což ukazuje na jeho pragmatický přístup k hodnocení pravdivosti informací.

Většina respondentů rozlišuje mezi malou a velkou lží na základě důležitosti a dopadu lži. Zatímco někteří, jako **Jana**, vidí všechny lži stejně, jiní, jako **Oldřich** a **Lukáš**, hodnotí závažnost lži podle toho, jak významně ovlivní životy lidí. Tento rozdíl v názorech odhaluje různé etické rámce, ve kterých se jednotlivci pohybují při posuzování pravdivosti a jejích důsledků.

V šesté otázce jsme zkoumali, **jak často se respondenti setkávají s lhaním**. Cílem bylo posoudit, jak běžně jsou respondenti vystaveni lži. **Kristýna** a **Monika** uvádějí, že se s lhaním setkávají často. **Jana** zažívá lhaní téměř denně. **Oldřich** se s lží setkává na týdenní bázi. **Lukáš** vnímá frekvenci lží jako relativní, ale momentálně častou v závislosti na kontextu. **Jakub** specifikuje, že v korporátním prostředí se setkává s lhaním neustále.

Odpovědi naznačují, že lhaní je vnímáno jako relativně častý jev v životech respondentů, přičemž se intenzita setkávání s lhaním liší. **Jakub** poskytuje specifický kontext své odpovědi tím, že zmiňuje korporátní prostředí, což naznačuje, že určitá pracovní prostředí mohou být vnímána jako více náchylná k manipulativnímu chování.

Sedmá otázka se zabývala **prostředím, ve kterém se respondenti nejčastěji setkávají s lhaním**. Cílem bylo zjistit, jaké konkrétní sociální prostředí jsou spojena s častějším výskytem lží.

Kristýna, **Jana**, **Monika**, a **Jakub** uvedli, že se s lhaním nejčastěji setkávají v práci. **Oldřich** pozoruje lhaní obecně v lidské komunikaci, což naznačuje širší perspektivu na výskyt lží. **Lukáš** specificky zmínil komunikaci s exmanželkou.

Většina respondentů identifikovala pracovní prostředí jako hlavní místo, kde se setkávají s lhaním, což může poukazovat na tlaky a motivace spojené s profesními rolemi a cíli. **Oldřichova** odpověď odráží vnímání, že lhaní je běžnou součástí mezilidských interakcí, zatímco **Lukášovo** specifické zmínění osobního vztahu

poukazuje na to, že lhaní může být zvláště významné v některých mezilidských vztazích.

Osmá otázka našeho průzkumu se zaměřila na to, **zda respondenti považují lhaní za běžnou součást mezilidské komunikace**. Cílem bylo zjistit, jak respondenti vnímají rozšířenost lhaní v běžných mezilidských interakcích. **Kristýna, Monika, Lukáš, a Jakub** jednoznačně uvedli, že lhaní je běžnou součástí mezilidské komunikace. **Jana** souhlasí s tím, že lhaní je běžné, ale naznačuje, že v dospělém věku by to mohlo být méně časté. **Oldřich** také potvrdil, že lhaní je běžné, ale vyjádřil nad tím politování.

Většina respondentů považuje lhaní za běžný jev v mezilidské komunikaci. Zdá se, že lhaní je vnímáno jako součást sociálních interakcí napříč různými kontexty a věkovými skupinami, i když **Jana** navrhuje, že u dospělých by mohlo být méně přítomné. Tato odpověď může poukazovat na to, že s rostoucí zralostí a zkušenostmi mohou lidé najít efektivnější a upřímnější způsoby komunikace.

Devátá otázka v našem průzkumu zkoumala, **jak často respondenti sami lžou**. Cílem bylo zjistit, jaký mají respondenti osobní vztah k lhaní a jak často se sami uchylují k tomuto chování. **Kristýna a Monika** uvedly, že lžou „téměř vůbec“ nebo „velmi málo“. **Jana a Lukáš** říkají, že lžou „minimálně“ nebo „málo“. **Oldřich** uvádí, že lže „občas“, specificky jednou nebo dvakrát do měsíce. **Jakub** rozlišuje mezi prokazatelnými lžemi a „neúplnými pravdami“, přičemž tvrdí, že prokazatelnou lež používá „téměř vůbec“.

Odpovědi naznačují, že většina respondentů se snaží lhaní vyhýbat nebo ho používá jen zřídka. **Oldřich** přiznává pravidelnější lhaní, i když stále relativně sporadicky. **Jakub** představuje zajímavý pohled na to, co technicky považuje za lež, což ukazuje na možné nuance v tom, jak jednotlivci definují lhaní ve svém chování.

Desátá otázka našeho průzkumu se zaměřila na to, **jak často mají respondenti pocit, že jim někdo lže**. Cílem bylo zjistit, jak často se respondenti cítí být oběťmi lži a jak vnímají pravdivost informací, které od ostatních dostávají. **Kristýna** má pocit, že jí někdo lže „asi jednu třetinu času“, což naznačuje relativně vysokou míru nedůvěry ve svém sociálním prostředí. **Jana** uvádí, že má velmi často pocit, že jí

někdo lže, což ukazuje na její vysoké vnímání nepravdivých informací. **Oldřich**, **Monika** a **Jakub** mají pocit, že jim někdo lže občas, přičemž **Oldřich** specifikuje, že to odpovídá frekvenci, s jakou sám lže. **Lukáš** uvádí, že má pocit, že mu málokdy někdo lže.

Většina respondentů cítí, že jim někdo lže alespoň občas, což může odrážet běžnou nedůvěru v informace, které obdrží. Respondenti, kteří pracují v prostředích, kde se pravidelně setkávají s lží, jako **Jakub**, mohou být více citliví na nepravdivé tvrzení. **Kristýna** a **Jana** vnímají lhaní jako běžnější ve svém životě, což může mít dopad na jejich mezilidské vztahy a důvěru v ostatní.

Odpovědi na dvě poslední otázky ohledně četnosti lži jako mluvčího a jako příjemce ukazuje, že většina respondentů se snaží lhaní vyhýbat, ale současně mají často pocit, že jsou oběťmi lži, což naznačuje určitý rozpor mezi jejich vlastním chováním a vnímáním chování ostatních.

Jedenáctá otázka zkoumala, **jaké signály nebo indicie respondenti používají k identifikaci lhaní**. Tato otázka pomáhá porozumět, jakými způsoby lidé detekují nepravdivé informace ve své komunikaci s ostatními. **Kristýna** zmiňuje změny v chování jako neobvyklé pohledy nebo zadržávání v mluvě. **Jana** poukazuje na nejistotu v komunikaci, uhýbání pohledů a vyhýbání se tématům. **Oldřich** identifikuje lhaní skrze vyhýbání se dalším otázkám na stejné téma. **Monika** a **Lukáš** se opírají o vizuální a zvukové signály, jako je roztržitost nebo uhýbání pohledu, a **Lukáš** také zdůrazňuje roli intuice. **Jakub** se spoléhá na znalost chování daného člověka a uvádí, že změny v chování jsou indikátory lhaní, zvláště pokud vykazují logické nesrovnalosti.

Respondenti obecně používají kombinaci vizuálních a verbálních indicí k detekci lhaní. Zdá se, že změny v obvyklém chování a komunikačních vzorcích jsou klíčové pro rozpoznání lhaní. Tato schopnost identifikovat lhaní je zesílena u lidí, které respondenti dobře znají, ale i při interakcích s méně známými osobami se spoléhají na obecné znaky jako nejistotu nebo nesrovnalosti v logice výpovědi.

Dvanáctá otázka zkoumala, jak respondenti **vnímají situaci, kdy zjistí, že jim někdo lže, a jak to ovlivňuje jejich chování a vztah s danou osobou.** **Kristýna** uvádí, že lhaní výrazně naruší její důvěru v danou osobu, až do bodu, kdy té osobě už nevěří. **Jana** rozlišuje mezi dětmi a dospělými, u dětí je na lhaní zvyklá, ale u dospělých lhaní poškozuje její důvěru, závisle na jejich vzájemném vztahu a situaci. **Oldřich** vnímá lhaní jako snížení důvěry a rozlišuje mezi malými a velkými lžemi, kde velké lži mohou vést téměř k ukončení kontaktu. **Monika** se po zjištění lži stává opatrnější a dává si pozor na další komunikaci. **Lukáš** cítí zklamání, když zjistí, že mu někdo lže. **Jakub** zkoumá motivace a důvody lhaní a snaží se to využít ve svůj prospěch, aniž by dal najevo, že lež odhalil.

Odpovědi ukazují, že lhaní má obvykle negativní dopad na důvěru a vztahy mezi lidmi. Většina respondentů reaguje snížením důvěry a někteří, jako **Oldřich** a **Kristýna**, mohou dokonce přistoupit k ukončení dalšího kontaktu s osobou, která jim lže. **Monika** a **Jakub** zase přistupují strategicky, kdy **Monika** zvyšuje svoji ostražitost a **Jakub** hledá způsoby, jak situaci využít ve svůj prospěch.

Třináctá otázka se zaměřovala na to, **jak se mění pohled respondentů na osobu, kterou přistihnou při lži, a jaký vliv to má na jejich vztah s touto osobou.**

Kristýna uvádí, že její důvěra v osobu klesá a stává se opatrnější v tom, co od této osoby přijímá. **Jana** také ztrácí důvěru, pokud se jedná o dospělé, kteří lžou, a stává se opatrnější v komunikaci s nimi. **Oldřich** pozoruje obecný posun k negativnímu vnímání osoby, která lže. **Monika** ztrácí veškeré sympatie k osobě, která lže. **Lukáš** vnímá snížení důvěry a ztrátu vzájemné důvěry jako hlavní důsledek odhalení lži. **Jakub** rozlišuje mezi typy lží. „Špatná lež“ vede ke snížení jeho respektu, zatímco „dobře propracovaná“ lež může vyvolat i jeho uznání.

Odpovědi ukazují, že odhalení lži má téměř vždy negativní dopad na důvěru a obecné vnímání dané osoby. Ztráta důvěry a sympatií je běžnou reakcí, ačkoliv **Jakub** uvádí, že některé lži mohou vyvolat i určité uznání, což naznačuje, že jeho hodnocení lži může být ovlivněno její komplexností a účelem.

Čtrnáctá otázka se zaměřovala na **konkrétní příklady lží, se kterými se respondenti setkali ve svém životě**. Tato otázka pomáhá získat hlubší porozumění pro různé typy lží a kontexty, ve kterých se objevují. **Kristýna** uvádí, že její bývalá kamarádka často vymýšlela historky a lhala o malichernostech. Dále zmínila situace, kdy lidé lhali o svých finančních zdrojích. **Jana** zmiňuje dětské lži, které považuje za běžné a není třeba je podrobně rozebírat. U dospělých ji nic konkrétního nenapadá. **Oldřich** popisuje situace, kdy někdo předstírá otevřenost a přátelství, přestože ve skutečnosti danou osobu nemá rád a o malých bílých lžích, přičemž rozlišuje mezi úmyslným lhaním a neúmyslnými selháními, která nepovažuje za lži. **Monika** zaznamenala lži ze strany klientů v pracovním prostředí a někdy i od vnoučat v rodinném kruhu. **Lukáš** a **Jakub** se rozhodli nezmiňovat konkrétní příklady.

Odpovědi odhalují široký rozsah situací, ve kterých dochází k lhaní, od osobních vztahů až po profesionální kontexty. Výpovědi, jako ty od **Kristýny** a **Moniky**, ukazují, jak lži mohou zasahovat do různých aspektů života, zatímco **Oldřich** poskytuje nuancovaný pohled na to, co považuje za lež. Zdrženlivost **Lukáše** a **Jakuba** může naznačovat osobní citlivost nebo možné nepohodlí při diskutování o lžích, což ukazuje na komplexitu a citlivost tématu.

Patnáctá otázka průzkumu **navazuje na předchozí odpovědi o konkrétních příkladech lží, které respondenti zažili, a zkoumá, jakými způsoby respondenti vnímají rozdíly mezi těmito druhy lží**. **Kristýna** nevidí významné rozdíly mezi různými lžemi, pro ni je každá lež špatná bez ohledu na kontext nebo důsledek. **Jana** nedokázala specifikovat, jak rozlišuje mezi druhy lží, což může ukazovat na obtížnost v kategorizaci lží nebo nedostatek jasného názoru na toto téma. **Oldřich** rozlišuje mezi vědomým šířením nepravd a neúmyslnými selháními, která považuje spíše za nedorozumění než za lži. **Monika** vyjadřuje naději, že děti přestanou lhát až dospějí, a zdá se, že od dospělých má větší očekávání ohledně pravdomluvnosti. **Lukáš** který nechtěl uvést konkrétní příklady, ale vnímá jejich rozdíly jako mezi méně závažnými lžemi v běžných situacích a vážnějšími lžemi, které mohou mít větší dopad. **Jakub** se k této otázce odmítl vyjádřit.

Odpovědi ukazují, že vnímání lží je individuální a závislé na osobních zkušenostech a morálních hodnotách. Zatímco někteří respondenti, jako

Kristýna, považují všechny lži za rovnocenně špatné, jiní, jako **Oldřich** a **Lukáš**, rozlišují na základě úmyslu a důsledků lhaní. Tento rozdíl v percepci může ovlivňovat, jak jednotlivci reagují na lhaní ve svém životě a jak se rozhodují jednat v situacích, kde je lhaní přítomné.

Šestnáctá otázka se zaměřuje na to, **jaký typ lži respondenti považují za nejškodlivější a proč**. Odpovědi poskytují náhled na hodnoty a prioritní obavy respondentů v souvislosti s lhaním. **Kristýna** považuje za nejškodlivější takové lži, které mají dlouhodobý dopad na život člověka a jeho okolí. **Jana** vidí jako nejškodlivější zamýšlené lži s úmyslem zamlčet pravdu nebo pozměnit realitu. **Oldřich** označuje za nejškodlivější lži, které mají za cíl očernit jinou osobu, poukazuje na jejich šíření a eskalaci v sociálním kontextu. **Monika** vnímá jako nejškodlivější lži, které přímo ubližují jiným lidem. **Lukáš** identifikuje partnerské lži jako zvláště škodlivé, kvůli ztrátě důvěry mezi partnery. **Jakub** považuje za nejškodlivější lži, které přinášejí benefit lháři na úkor velké ztráty pro druhou stranu, ať už emoční, psychickou, nebo finanční.

Odpovědi reflektují silný konsenzus, že nejškodlivější lži jsou ty, které mají vážné a trvalé následky pro životy lidí. Zdůrazněny jsou situace, kdy lži poškozují reputaci, důvěru, emoční stav nebo finanční situaci obětí. Tyto odpovědi ukazují na hluboké porozumění negativním dopadům lži ve vztazích a společenských strukturách.

Sedmnáctá otázka se zaměřuje na to, **zda respondenti považují lhaní za ospravedlnitelné**. **Kristýna** uznává, že lhaní může být ospravedlnitelné. **Jana** považuje lhaní za ospravedlnitelné pouze v zcela zvláštních okolnostech, například při sdělení závažné diagnózy, a to jen v ojedinělých případech. **Oldřich**, **Monika**, a **Lukáš** souhlasí, že lhaní může být ospravedlnitelné, přičemž **Lukáš** specifikuje, že malé lži mohou být přijatelné. **Jakub** vnímá lhaní jako něco, co může být pochopitelné, ale nikoliv ospravedlnitelné.

Odpovědi naznačují různé úrovně tolerance k lhaní. Většina respondentů akceptuje, že lhaní může být v některých situacích ospravedlnitelné, a to obvykle v případech, kdy lhaní může chránit city druhých nebo když jsou následky lhaní minimální. **Jana** a **Jakub** mají specifitější kritéria, kde **Jana** vidí

ospravedlnitelnost v extrémních situacích a **Jakub** lhaní považuje za pochopitelné, ale ne za oprávněné.

Osmnáctá otázka se zabývala **konkrétními situacemi, ve kterých respondenti považují lhaní za ospravedlnitelné**. Odpovědi pomáhají objasnit kontexty, ve kterých může být lhaní přijímáno jako menší zlo nebo dokonce jako prospěšné. **Kristýna** uznává lhaní jako ospravedlnitelné v situacích, kdy lži, jako například lživé vysvětlení zpoždění, nezpůsobí škodu. **Jana** vidí ospravedlnitelnost lhaní v případech, kdy pravda by mohla negativně ovlivnit zdravotní stav nemocného člověka. **Oldřich** považuje lhaní za ospravedlnitelné, pokud by pravda ublížila více než lež. **Monika** akceptuje lhaní v situacích, kdy může pomoci zvýšit sebevědomí někoho nebo dokonce zachránit život. **Lukáš** věří, že "malé lži" jsou ospravedlnitelné, když jsou nepodstatné a nezpůsobují vážnou škodu. **Jakub** se rozhodl na tuto otázku neodpovídat, což může naznačovat subjektivní vnímání otázky jako příliš citlivé.

Odpovědi odhalují široké spektrum názorů na to, kdy lhaní může být považováno za přijatelné. Zdá se, že společným jmenovatelem je situace, kde lhaní slouží k ochraně někoho jiného před škodou nebo ke zlepšení situace bez vážného poškození druhých. To může naznačovat, že etická posouzení lhaní často zahrnují vyhodnocení potenciálních výhod a škod.

Devatenáctá otázka se zaměřila na to, **zda respondenti někdy lžou za účelem ochrany sebe nebo ostatních**, což je důležitá součást zkoumání morálních aspektů lhaní. Všichni respondenti potvrdili, že v určitých situacích lžou za účelem ochrany sebe nebo jiných osob, i když s různou mírou jistoty. **Kristýna** a **Monika** uvádějí, že si myslí, že ano, nebo určitě ano. **Jana** si je nejistá, ale připouští, že je pravděpodobné, že tak někdy učinila. **Oldřich**, **Lukáš**, a **Jakub** rovněž potvrdili, že lžou za účelem ochrany, přičemž uvádějí, že to určitě někdy udělali.

Odpovědi naznačují, že lhaní jako nástroj ochrany mezi respondenty je přijímaný. Tato ochrana může zahrnovat různé situace, od běžných každodenních interakcí až po vážnější okolnosti, kde může být lhaní vnímáno jako nezbytné. Tento názor odráží složitost etických rozhodnutí, kde může být lhaní považováno za morálně přijatelné, pokud přináší větší dobro než škodu.

Dvacátá otázka se zaměřila na to, **zda respondenti častěji lžou za účelem ochrany sebe samých nebo ochrany ostatních**. Tato otázka zkoumá, jak respondenti vyvažují své osobní zájmy proti zájmům ostatních v situacích, kdy se rozhodují lhát. **Kristýna** uvádí, že častěji lže pro ochranu sebe sama. **Jana** si není jistá, protože podle svých slov už dlouho nelhal. **Oldřich** má pocit, že častěji lže na ochranu ostatních. **Monika** si není jista, která strana převažuje. **Lukáš** si nevybavuje konkrétní případy lží, ale odhaduje, že jeho lhaní by mohlo být rozděleno půl na půl mezi sebeochranu a ochranu ostatních. **Jakub** přiznává, že má sklony být egocentrický, a proto předpokládá, že častěji lže pro svůj vlastní prospěch.

Odpovědi naznačují, že motivace pro lhaní se liší mezi jednotlivými respondenty. Zatímco někteří, jako **Kristýna** a možná **Jakub**, mají tendenci chránit sebe, jiní, jako **Oldřich**, tvrdí, že častěji lžou na ochranu ostatních. Nejistota a nedostatek konkrétních vzpomínek na lži, jak ukazují odpovědi **Moniky**, **Lukáše** a **Jany**, může odrážet složitost situací, ve kterých lhaní nastává, nebo může signalizovat určitou míru odpoutání od negativních konotací spojených s lhaním.

Jednadvacátá otázka se týkala **konkrétních situací, ve kterých respondenti lžou ve prospěch druhé osoby**. Cílem bylo zjistit, jakým způsobem a v jakých kontextech se respondenti uchylují k lhaní, aby pomohli ostatním. **Kristýna** a **Jana** si nevybavují žádné konkrétní příklady, kdy by lhaly ve prospěch druhé osoby. Obě zdůrazňují, že lhaní není něco, co by dělaly často. **Oldřich** popisuje situaci z akademického prostředí, kde lhal, aby ochránil svého spolužáka před problémy v případě, že by jeho chyby byly odhaleny v rámci skupinové práce. **Monika** a **Jakub** se rozhodli nezmiňovat konkrétní situace, přičemž **Monika** uvádí, že její příklady jsou příliš osobní, a **Jakub** obecně označuje lhaní za velmi osobní záležitost, kterou nechce sdílet. **Lukáš** popisuje situaci, kde možná nebyl zcela upřímný tím, že vynechal určité informace, které mohl sdílet, zároveň uvádí příklad, kdy lhal o svých aktivitách.

Odpovědi odhalují, že lhaní ve prospěch druhých je téma, které může být pro některé respondenty citlivé nebo komplikované. Zatímco někteří, jako **Oldřich**, mají konkrétní příklady, kdy lhaní použili jako nástroj k ochraně druhých, jiní buď nechtějí, nebo si nemohou vybavit případy, kdy by tak učinili. To může naznačovat,

že lhaní je vnímáno jako morálně problematické, i když je zaměřeno na pomoc druhým.

Dvacátá druhá otázka se zaměřuje na **pocity respondentů po situacích, kdy lžou ve prospěch druhých, jak byly popsány v předchozí otázce**. **Kristýna** si nevybavila žádnou takovou situaci, nemůže tedy odpovědět. **Jana** uvádí, že myšlenka na lhaní jí je nepříjemná, což naznačuje, že má vůči lži silné výhrady. **Oldřich** pociťuje, že jeho lež pomohla vyřešit situaci bez dalších negativních emocí, což mu dává pocit úlevy nebo ospravedlnění. **Monika**, která v předchozí otázce nechtěla sdělit příklad, cítí trapnost i při vzpomínce na situaci, což ukazuje na možnou emocionální zátěž. **Lukáš** má smíšené pocity z jeho lži, což může odrážet vnitřní konflikt mezi potřebou ochrany a hodnotou pravdivosti. **Jakub** má dobrý pocit, pokud lež vyřeší situaci podle jeho plánů, což naznačuje, že hodnotí úspěch lži podle jejího výsledku.

Odpovědi odhalují širokou škálu emocí spojených s lhaním ve prospěch druhých, od nepříjemných pocitů až po uspokojení z vyřešené situace. Tato rozmanitost může odrážet rozdílné morální a etické názory na lhaní a jeho důsledky. Zatímco někteří respondenti, jako **Oldřich** a **Jakub**, cítí ospravedlnění nebo úspěch, jiní, jako **Jana** a **Monika**, zažívají nepříjemné nebo trapné pocity. Zdrženlivost odpovědí může odrážet složitost tématu lhaní a jeho potenciální citlivost nebo kontroverznost.

Třicetá otázka se zaměřila na to, **zda respondenti zaznamenali, že jim někdo lhal za účelem jejich ochrany**. Tato otázka zkoumá, jak lidé vnímají lhaní, když je zaměřeno k jejich vlastnímu dobru. **Kristýna, Jana, Monika a Jakub** si nejsou vědomi, že by jim někdo lhal za účelem ochrany. **Oldřich** potvrzuje, že si je vědom situací, kdy mu někdo lhal, aby ho ochránil. **Lukáš** si myslí, že se s takovým lhaním setkal, ačkoliv si není zcela jistý.

Odpovědi naznačují, že zkušenosti s lhaním za účelem ochrany se liší mezi respondenty. Zatímco **Oldřich** a **Lukáš** si myslí, že zažili, že jim někdo lhal, aby je ochránil, ostatní si buď nejsou jistí, nebo si takové situace nevybavují. Tato nejistota nebo nedostatek povědomí může odrážet obtíže s rozpoznáním úmyslů druhých nebo může znamenat, že lhaní nebylo přímo odhaleno jako takové.

Čtyřicetá otázka **zkoumala reakce respondentů na situace, kdy si uvědomili, že jim někdo lhal za účelem ochrany, a zda považovali takové lhaní za ospravedlnitelné.** Tato otázka byla relevantní pouze pro **Oldřicha** a **Lukáše**, kteří v předchozí otázce uvedli, že si takových situací byli vědomi. **Oldřich** popisuje svou změněnou perspektivu na lhaní s věkem. Pokud mu bylo lháno pro ochranu jako dítěti, považoval tento typ lhaní za ospravedlnitelný, ale v dospělosti má k lhaní pro jeho ochranu kritičtější postoj, v současnosti by nepovažoval stejné situace za ospravedlnitelné, pokud by se týkaly dospělých. **Lukáš** jednoduše odpověděl, že by lhaní nebral jako ospravedlnitelné.

Odpovědi od **Oldřicha** a **Lukáše** ukazují na různé perspektivy a úrovně toleranci lhaní, i když oba vnímají lhaní jako problematické v určitých situacích. **Oldřich** zdůrazňuje věk příjemce lži a mění podle něj svůj pohled na ospravedlnitelnost lhaní, což naznačuje, že stejná obranná lež má jiný účinek nebo dopad na dítě a na dospělého. **Lukášova** stručná odpověď ukazuje jasnou nesouhlasnou reakci na lhaní, i když je to zaměřeno na ochranu.

Pěťadvacátá otázka se týkala toho, **zda zkušenost s tím, že respondentům někdo lhal za účelem ochrany, změnila pohled respondentů na dotyčného.** Odpovědi od **Oldřicha** a **Lukáše** naznačují rozdílné pohledy na lhaní a jeho důsledky. Ostatní respondenti neuvodili příklady, ke kterým by se mohli vyjádřit. **Oldřichův** pohled na osobu, která mu za účelem ochrany lhala se nezměnil. **Lukášův** pohled na osobu se změnil.

Oldřich a **Lukáš** mají odlišné perspektivy na dopady lhaní ve prospěch. **Oldřich** si je vědom, že mu bylo lháno za účelem ochrany, ale to nemělo vliv na jeho vnímání dotyčné osoby. To může naznačovat, že **Oldřich** vnímá takové lhaní jako přijatelné nebo dokonce nezbytné v určitých situacích, což mu umožňuje zachovat stabilní pohled na vztah s danou osobou. **Lukáš** na druhou stranu uvádí, že jeho pohled na osobu, která mu lhala, se změnil. Toto může znamenat, že pro **Lukáše** bylo lhaní zásadním zásahem do jeho důvěry v dotyčného, což vedlo ke změně jeho postojů a vnímání dané osoby.

Šestadvacátá otázka zkoumala **motivace respondentů k lhaní**, což poskytuje vhled do osobních důvodů a situací, které vedou jednotlivce k tomu, aby se uchýlili

k nepravdivým tvrzením. **Kristýna** lže sporadicky, převážně aby se vyhnula nepříjemnostem ve vztazích s druhými. **Jana** tvrdí, že ji k lhaní nic nemotivuje. **Oldřich** lže, aby předešel konfliktům a udržel klid v dané situaci. **Moniky** motivací k lhaní je snaha neublížit druhým. **Lukáš** vyjadřuje, že lže velmi zřídka a pouze v situacích, které může vnímat jako sloužící vyššímu dobru, i když mu lhaní není příjemné. **Jakubova** motivace k lhaní pramení z potřeby ochránit sebe před nepříjemnými situacemi.

Odpovědi naznačují, že i když většina respondentů lže jen zřídka, jejich motivace k lhaní se může lišit. Obecným tématem je snaha vyhnout se konfliktu, nepříjemným situacím, nebo potřebou ochránit sebe či druhé před emocionálním zraněním. Tato motivace odráží komplexní roli, kterou lhaní hraje v sociální interakci, jako mechanismus obrany nebo jako nástroj k minimalizaci negativních emocí v mezilidských vztazích.

Sedmadvacátá otázka zkoumala, **jaké situace vedou respondenty k rozhodnutí neříct pravdu**. Cílem bylo zjistit, co konkrétně motivuje jednotlivce k úmyslnému upuštění od pravdivých výpovědí ve svých interakcích. **Kristýna** se vyhýbá nepříjemným situacím. **Jana** se snaží vyhnout nepříjemné konfrontaci. **Oldřich** se snaží zabránit eskalaci situace do konfliktu. **Monice** je nepříjemné odpovídat na určité otázky. Podle **Lukáše** může být nedůvěra důvodem pro neříkání pravdy. **Jakuba** motivuje vidina nepříjemné pravdy a touha vypadat lépe, přičemž dbá na to, aby lež nikomu neublížila.

Odpovědi naznačují, že běžným důvodem pro neříkání pravdy je snaha vyhnout se nepříjemnostem, konfliktům nebo osobním otázkám, na které respondenti nechtějí odpovídat. Tento trend ukazuje na to, že lhaní je často používáno jako obranný mechanismus nebo jako nástroj pro ochranu osobního pohodlí či sociálního postavení. Respondenti preferují lhaní, když je pravda považována za potenciálně škodlivou nebo když by pravda mohla vést k osobní nevýhodě.

Osmadvacátá otázka se zaměřila na **konkrétní příklady, kdy respondenti lžou a co je k tomu motivuje**. Tato otázka poskytuje přehled o různých situacích, kde lhaní slouží jako nástroj k řešení sociálních nebo osobních dilemat. **Kristýna** přiznává, že v práci lhala o důvodu svého pozdního příchodu, uvádějíc že nejel

autobus, ačkoliv skutečnost byla, že „nestíhala“. K tomu ji vedlo přání omluvit se a vyhnout se negativní reakci od nadřízeného. **Jana** se snaží vyhnout lhaní tím, že v některých situacích raději nic neřekne. Nemá proto konkrétní příklady lhaní. **Oldřich** popisuje situaci, kdy lhal o tom, že nevěděl o plánované přítomnosti určité osoby na „akci“, i když o tom věděl dva dny dopředu. Motivací bylo vyhnutí se konfliktu. **Monika** lže ve snaze neublížit na dotazy svých vnoučat o tom, kdo je například chytřejší, hezčí nebo šikovnější. **Lukáš** uvádí, že lhal o tom, že šel plavat, když ve skutečnosti nešel. Již tuto situaci popisoval v příkladech lži pro ochranu. Chránil zde sebe i ostatní. **Jakub** považuje tuto otázku za příliš osobní a nechce sdílet konkrétní příklady.

Odpovědi ukazují na široké spektrum motivací k lhaní, od snahy vyhnout se konfliktům či nepříjemným situacím až po ochranu citů jiných. **Kristýna**, **Oldřich** a **Lukáš** lžou, aby se vyhnuli nepříjemnostem nebo získali sociální výhodu. **Monika** lže z altruistických důvodů, aby chránila citový stav svých vnoučat. **Jakub** a **Jana** se buď vyhýbají lhaní, nebo jsou zdrženliví v poskytování detailů o svých zkušenostech s lhaním.

Devětadvacátá otázka se týkala **prostředí, ve kterém respondenti nejčastěji lžou**. Cílem bylo zjistit, zda existují specifické kontexty, kde lhaní je běžnější než v jiných. **Kristýna** uvedla, že nejčastěji lže v práci. **Jana** odpovídá, že nelže. **Oldřich** specifikuje, že nejčastěji lže v kontextu svých koníčků a během volného času. **Monika** lže nejčastěji doma a v práci, když komunikuje s klienty. **Lukáš** nemá žádné konkrétní prostředí, kde by nejčastěji lhal. **Jakub** lže nejčastěji v pracovním prostředí.

Z odpovědí je patrné, že pracovní prostředí je častým místem pro lhaní pro **Kristýnu** a **Jakuba**, což naznačuje, že tlaky a očekávání v práci mohou vést k častějšímu uchýlení se k nepravdám. **Monika** rozšiřuje tento vzor i na domácí prostředí, kde může být lhaní používáno pro zachování harmonie nebo z jiných osobních důvodů. **Jana** a **Lukáš** se naopak snaží držet se pravdy, ačkoli **Lukáš** naznačuje, že v minimálních případech lže, ale neidentifikuje žádné specifické prostředí. **Oldřich** nejčastěji lže mezi lidmi, s kterými sdílí své zájmy. Tato, a i jeho

předchozí odpovědi naznačují, že **Oldřich** vnímá lhaní jako nástroj pro zvládnutí sociálních situací ve volnočasových aktivitách, možná k udržení pozitivní atmosféry nebo k vyhnutí se konfliktům ve skupinách s podobnými zájmy.

Třicátá otázka se zaměřila na **osobní zkušenosti respondentů, kdy jim někdo lhal, a jak tuto situaci vnímali**. Otázka poskytuje přehled o dopadech lhaní na vzájemné vztahy a důvěru mezi lidmi. **Kristýna** popisuje zklamání z lži kamarádky, která lhala zbytečně, což způsobilo, že jí Kristýna přestala věřit a začala pochybovat o pravdivosti jejich předchozích interakcí. **Jana** uvádí, že jí nejčastěji lžou děti, a tuto zkušenost vnímá jinak, což může znamenat, že má k těmto lžím tolerantnější postoj. **Oldřich** si nemůže vybavit konkrétní případ, kdy by mu někdo lhal. **Monika** zmiňuje, že její syn jí lhal o tom, že chodil za školu. Tuto lež vnímala jako zradu, protože věřila, že může se svým synem otevřeně komunikovat a společně řešit problémy. **Lukáš** a **Jakub** preferují nezmiňovat konkrétní zkušenosti s lhaním, což může naznačovat citlivost tématu nebo osobní důvody pro zdrženlivost.

Odpovědi odhalují různé úrovně vnímání a dopadů lhaní. **Kristýna** a **Monika** popisují výrazné negativní dopady lhaní na jejich důvěru a vnímání blízkých osob. Naopak **Jana** přistupuje k lhaní dětí s větší mírou pochopení, což může odrážet rozdíl v očekáváních dospělých od dětí oproti dospělým osobám. **Lukáš** a **Jakub** se rozhodli nezmiňovat konkrétní zkušenosti, což může ukazovat na osobní preference v diskusi o citlivých záležitostech.

Třicátá první otázka byla zaměřena na zjištění, **jaký dopad měla zkušenost s lhaním na vztahy respondentů s osobami, které jim lhali**. Cílem této otázky bylo prohloubit porozumění vztahu mezi pravdivostí a mezilidskou důvěrou, a jak vnímání lži ovlivňuje osobní a emocionální pouta. **Kristýna** zaznamenala přímé ukončení vztahu s kamarádkou po odhalení lži. Tento příklad zvýrazňuje, jak lhaní může být vnímáno jako zásadní porušení důvěry, což vede k trvalému poškození vztahů. **Jana** popisuje, že lhaní od dětí sice nevede k okamžitým dramatickým změnám ve vztazích, ale dlouhodobě ovlivňuje její vazby k těmto dětem. Změna v citovém vnímání ukazuje, že i zdánlivě méně závažné lži mohou mít subtilní, ale trvalý dopad na vztahy. **Monika** vyjádřila zklamání a pocit zrady po zjištění, že jí syn lhal. Tento případ ilustruje, jak lhaní může vyvolat silné negativní emoce a

poškodit základní očekávání v rodinných vztazích. **Lukáš** nebyl ochoten sdílet konkrétní příklad, ale zmínil rozvod jako důsledek lži. Tento extrémní dopad na vztah podtrhuje, že lhaní může mít fatální následky pro manželské svazky, kde důvěra může být klíčovou součástí partnerství. **Oldřich** a **Jakub** neposkytli konkrétní zkušenosti s lhaním, což omezuje naše pochopení jejich osobních reakcí na lhaní v jejich vztazích.

Tato otázka odhalila, jak variabilně mohou jednotlivci reagovat na lhaní v závislosti na kontextu vztahu a povaze lži. Zatímco někteří respondenti zaznamenali zásadní rozpad vztahů, jiní pozorovali méně dramatičtější, ale stále významné změny ve svém citovém vnímání dotčených osob. Tato zjištění poskytují cenné vhledy do složitosti mezilidských vztahů a role, kterou v nich hraje pravdivost a důvěra.

Třicátá druhá otázka se zaměřila na **pocity, které vyvolala situace, kdy respondenti zaznamenali, že jim někdo lhal**. Tato otázka pokračuje v prohloubení pochopení emocionálních reakcí na lhaní. **Kristýna** cítila nepříjemné pocity, což odráží její negativní emocionální reakci na zjištění lži od kamarádky. **Jana** označila lhaní jako běžný den v práci, což naznačuje, že se s lhaním setkává pravidelně a naučila se s tímto jevem vyrovnat bez výraznějších emocionálních reakcí. **Monika** pociťovala marnost a vztek, které vnímala jako chybu ve výchově svého syna, což ukazuje na hluboké zklamání a frustraci z lhaní blízké osoby. **Lukáš** vyjádřil negativní pocity a zklamání, což znamená, že lhaní mělo silný negativní dopad na jeho pohled na vztah. **Oldřich** a **Jakub** nemohli poskytnout odpovědi, protože si nevybavili žádné konkrétní příklady lhaní.

Odpovědi od **Kristýny**, **Moniky** a **Lukáše** ilustrují, že lhaní může vyvolat širokou škálu negativních emocí, od nepříjemných pocitů po hluboké zklamání a vztek. Tyto emocionální reakce mohou mít dlouhodobý dopad na mezilidské vztahy, ovlivňující důvěru a otevřenost mezi lidmi. **Janina** odpověď ukazuje, že v některých prostředích, jako je pracovní místo, mohou být lidé vystaveni lhaní častěji, což může vést k zvykání si na tuto praxi bez hlubších emocionálních dopadů.

Třicátá třetí otázka se zaměřuje na **četnost, s jakou respondenti cítí potřebu lhát**. Tato otázka pomáhá porozumět, jak často se jednotlivci uchylují k lhaní v různých situacích svého života. **Kristýna** a **Jana** uvádějí, že nemají pocit, že musí lhát. **Oldřich** lže málokdy, zhruba jednou nebo dvakrát za měsíc. **Monika** také uvádí, že nečasto cítí potřebu lhát. **Lukáš** lže málo. **Jakub** cítí potřebu lhát asi jednou za měsíc.

Odpovědi naznačují, že většina respondentů nepovažuje lhaní za běžnou součást svého chování. **Kristýna, Jana, Monika** a **Lukáš** uvádějí, že jen zřídka nebo vůbec necítí potřebu lhát. **Oldřich** a **Jakub**, kteří lžou jednou za měsíc, představují menší frekvenci lhaní, což naznačuje, že se s pocitem nutnosti lhaní setkávají sporadicky.

Třicátá čtvrtá otázka se zaměřuje na **nejčastější důvody, proč lidé podle respondentů lžou**. Otázka poskytuje pohled na různé motivace k lhaní z perspektivy jednotlivců. **Kristýna** odpovídá, že lidé lžou, protože se bojí reakce ostatních, což naznačuje strach z možného negativního hodnocení nebo konfrontace. **Jana** považuje lhaní za projev slabosti, což může naznačovat její přesvědčení, že lhaní je nedostatek morální síly čelit pravdě. **Oldřich** věří, že lhaní slouží k ochraně sebe nebo blízkých, což ukazuje, že lhaní může být motivováno snahou o ochranu. **Monika** říká, že lidé lžou k ochraně sebe a ostatních, ale také k získání výhod, což ukazuje na kombinaci altruistických i sobeckých důvodů. **Lukáš** má za to, že někteří lidé prostě mají lhaní v nátuře, zatímco jiní mohou lhát z obavy říci pravdu, což může být způsobeno nedostatkem odvahy. **Jakub** uvedl, že lidé lžou pro vlastní prospěch a snahu ochránit druhé, což zdůrazňuje dvojí motivaci lhaní v jeho vnímání.

Odpovědi ukazují širokou škálu motivací k lhaní. Zatímco **Kristýna** a **Monika** zdůrazňují strach z negativních reakcí a ochranu jako hlavní důvody, **Jana** vnímá lhaní jako projev charakterové slabosti. **Oldřich, Monika** a **Jakub** se shodují na ochraně sebe a druhých jako hlavních motivech, zatímco **Lukáš** a **Jakub** také poukazují na vlastní prospěch a přirozenou tendenci některých lidí k lhaní.

Třicátá pátá otázka se zabývá **pocity respondentů ohledně situací, kdy sami lhali**. Cílem je zjistit, jaké emocionální reakce má lhaní na jednotlivce a jak to ovlivňuje jejich vnímání vlastních činů. **Kristýna** cítí často výčitky svědomí po lhaní, což ukazuje na její morální dilema spojené s lhaním. **Jana** uvádí, že si není mnoha situací, kdy lže, vědoma, ale připouští, že situace mohly být vyřešeny lépe, což naznačuje určitou míru sebereflexe. **Oldřich** zvažuje, zda bylo lhaní ospravedlnitelné, a pokud ano, cítí se s tím v pohodě. Pokud však vyhodnotí lhaní jako neospravedlnitelné, trápí ho to. **Monika** popisuje, že její pocity se liší v závislosti na důvodu a adresátovi lži, což naznačuje, že její reakce jsou podmíněné kontextem. **Lukáš** přiznává, že nelže rád a že se při lhaní necítí dobře, což odráží jeho negativní emocionální reakce na lhaní. **Jakub** se cítí pozitivně, pokud je lhaní úspěšné a pomáhá chránit někoho jiného, což ukazuje na jeho pragmatičtější přístup k lhaní.

Z odpovědí vyplývá, že lhaní může mít komplexní emocionální dopady na jedince, které jsou ovlivněné kontextem a důsledky lhaní. Někteří respondenti, jako **Kristýna** a **Lukáš**, pociťují výčitky svědomí nebo nepříjemné pocity, zatímco jako **Oldřich** a **Jakub** své pocity váží podle ospravedlnitelnosti a účinku lži.

Třicátá šestá otázka se **týká konceptu "milosrdné leže" a toho, co tento pojem znamená pro jednotlivé respondenty**. Cílem je zjistit, jak lidé vnímají lež, která má za cíl chránit nebo podpořit druhé, aniž by je zranila. **Kristýna** vnímá milosrdnou lež jako něco, co může být v určitých situacích pochopitelné v závislosti na kontextu a hloubce záležitosti. **Jana** definuje milosrdnou lež jako ochranu blízkého člověka tím, že mu neřekne nepříjemnou pravdu. **Oldřich** se snaží milosrdným lžím vyhýbat, ale uznává, že jsou někdy nutné pro udržení plynulé sociální komunikace. **Monika** považuje milosrdnou lež za podporu někoho, kdo to podle ní potřebuje, což ukazuje na její vnímání lži jako nástroje k poskytnutí emocionální opory. **Lukáš** popisuje milosrdnou lež jako menší nepravdu, která je pro něj přijatelnější než vážnější lži, což naznačuje jeho snahu minimalizovat negativní dopady lži. **Jakub** vnímá milosrdnou lež jako způsob, jak ochránit city druhého, což může znamenat, že prioritizuje emocionální pohodu nad pravdivostí.

Odpovědi naznačují, že vnímání milosrdné lži je silně subjektivní a závislé na individuálních hodnotách a kontextu. Respondenti mají různé pohledy na milosrdnou lež, ale většinou ji spojují s ochranou citů nebo poskytnutím emocionální podpory. Někteří, jako **Oldřich** a **Lukáš**, jsou si vědomi potenciálního etického dilematu, které milosrdná lež představuje, zatímco jiní, jako **Monika** a **Jakub**, se zdají být více otevření jejímu používání jako nástroje pro dosažení vyššího dobra.

Třicátá sedmá otázka se zaměřuje na to, **zda respondenti považují milosrdné lži, které sami použili, za oprávněné**. Cílem je zjistit, jak respondenti hodnotí etickou přijatelnost milosrdných lží v rámci svých osobních a sociálních norem. **Kristýna** uvádí, že si není vědoma, že sama někdy použila milosrdnou lež, ale uvádí, že mohou být pochopitelné v určitých situacích. **Jana** sice nepovažuje milosrdné lži za oprávněné, ale rozumí důvodům, proč se mohou stát. **Oldřich** je přesvědčen, že milosrdné lži mohou být oprávněné, pokud jsou použity v malé míře. **Monika** soudí, že pokud milosrdná lež neublíží, pak je její použití akceptovatelné. **Lukáš** má za to, že žádná lež není oprávněná, což naznačuje jeho striktní etický postoj k pravdivosti. **Jakub** popisuje milosrdné lži jako nutné zlo, což ukazuje na jeho pragmatický přístup k jejich použití.

Odpovědi ilustrují rozdílné pohledy na etickou přijatelnost milosrdných lží. Zatímco někteří respondenti, jako **Oldřich** a **Monika**, vidí určité okolnosti, za kterých mohou být milosrdné lži oprávněné, **Lukáš** zastává názor, že lhaní je vždy neetické. **Kristýna** a **Jana** vyjadřují pochopení pro ty, kteří milosrdné lži používají, ačkoliv je samy nepovažují za zcela oprávněné. **Jakubův** názor odráží uznání složitosti situací, kde může být lhaní vnímáno jako to menší zlo.

Třicátá osmá otázka se týká toho, **zda jsou pro respondenty situace, kdy je lepší lhát než říct pravdu**. Tato otázka zkoumá, jak respondenti vnímají důležitost pravdivosti ve srovnání s praktickými nebo etickými důvody pro lhaní. **Lukáš** souhlasí, že v některých situacích je lepší lhát. **Jana** uvádí, že lhát není lepší, ale může to být snazší. **Oldřich, Monika, Kristýna** a **Jakub** všichni jasně souhlasí s tím, že existují situace, kde je lepší lhát.

Odpovědi poskytují vhled do toho, jak lidé vyvažují pravdivost a praktické důvody ve svých rozhodnutích. Většina respondentů uznává, že existují situace, kde může být lhaní lepší. Tento názor může odrážet uznání, že v určitých kontextech může být lhaní preferováno. **Jana** rozlišuje mezi tím, co je "lepší" a co je "snazší", což naznačuje, že i když lhaní může být prakticky jednodušší cestou, nemusí to nutně znamenat, že je to morálně správné.

Třicátá devátá otázka se ptá na **specifické situace, ve kterých respondenti uznávají, že je lepší lhát, a důvody pro takové rozhodnutí**. Tato otázka navazuje na předchozí diskusi o situacích, kde může být lhaní vnímáno jako přijatelnější než pravdivost. **Kristýna** uvádí příklad, kdy lhala o důvodu svého pozdního příchodu do práce, protože uvěřila, že se nadřizený lépe vypořádá s fiktivním důvodem, jako je zpoždění autobusu, což jí umožnilo vyhnout se negativním důsledkům. **Jana** zmiňuje situace, kdy je lepší neříct někomu něco nepříjemného o někom blízkém, aby tak chránily jejich city. **Oldřich** popisuje situace, kde lhaní slouží jako prevence konfliktů, zejména pokud je pravda pravděpodobně konfliktní. **Monika** naznačuje, že lhaní může být oprávněné, pokud jde o ochranu rodinných vztahů nebo přátelství, nebo pokud by pravda mohla ohrozit někoho. **Lukáš** považuje ochranu sebe nebo druhých jako hlavní důvod pro lhaní, zejména pokud existuje nedůvěra k osobě, které proto lžeme. **Jakub** popisuje situaci, kde lhaní může pomoci vyhnout se být svědkem emocionálního kolapsu někoho, kdo má psychické problémy, což může být způsob, jak chránit jak sebe, tak dotýčnou osobu.

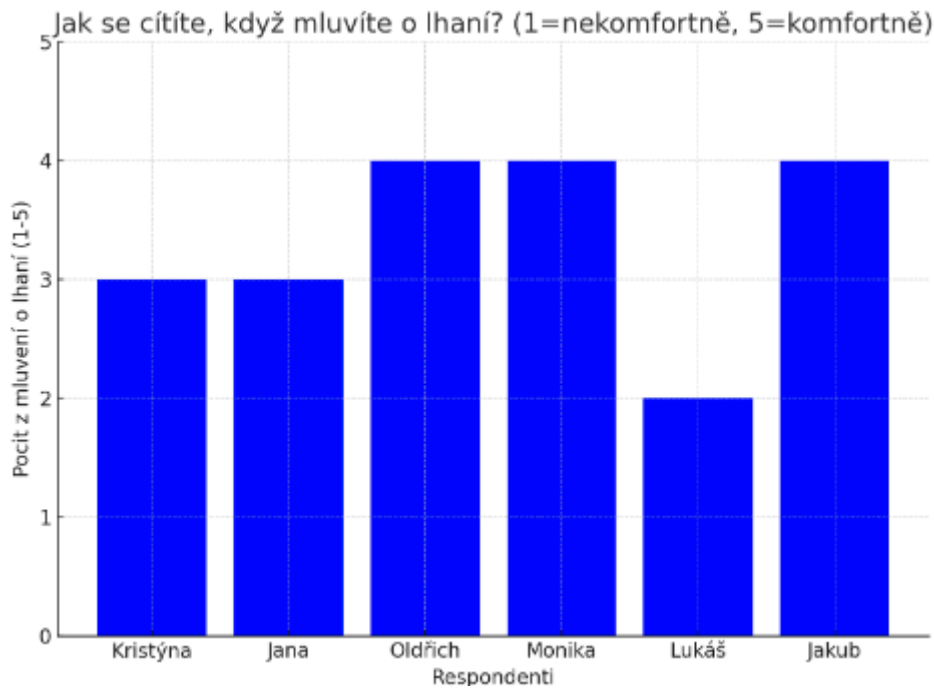
Odpovědi ilustrují, že lhaní může být vnímáno jako nezbytné v situacích, kde pravda může způsobit více škody než užitku. Tyto situace často zahrnují ochranu osobních vztahů, prevenci konfliktů, ochranu emocionálního stavu druhých, nebo situace, kde pravda může přímo ohrozit blaho nebo bezpečnost někoho. Respondenti ukazují, že ačkoliv lhaní může být eticky problematické, někdy je vnímáno jako menší zlo ve srovnání s možnými důsledky říkání pravdy.

Čtyřicátá otázka se zabývá možností strávit den bez použití jakékoliv lži a důvody, proč by to respondenti považovali za možné nemožné. Tato otázka pomáhá zjistit, jak velkou roli hraje lhaní v každodenním životě respondentů. **Kristýna** uvádí, že si dokáže představit den bez lži, protože většinu jejich dnů nelže. **Jana** také

považuje den bez lži za normální, což naznačuje, že lhaní není součástí jejího běžného chování. **Oldřich** si dokáže představit den bez lži, protože není sociálně aktivní a jeho komunikace je omezena na blízké osoby, kterým nemá důvod lhát. **Monika** si představuje den bez lži strávený v přírodě se svým psem, kde prostě není důvod ani příležitost ke lhaní. **Lukáš** považuje dny bez lži za běžnou součást svého života, což ukazuje na jeho přístup k pravdivosti. **Jakub** také věří, že lhaní není nutné k životu a že si dokáže představit den bez lži.

Všichni respondenti se shodují na tom, že si umí představit den bez lži, což ukazuje, že pro ně není lhaní nezbytnou součástí každodenního života. Důvody, proč respondenti považují den bez lži za možný, se liší od sociální izolace až po aktivní volbu pravdivosti a autentičnosti ve svých mezilidských vztazích.

Ve čtyřicáté první otázce a následujících otázkách byla pro odpověď požadována stupnice od 1 do 5. Aktuální otázka zkoumá, **jak komfortně se respondenti cítí, když mluví o lhaní, s hodnocením na stupnici od 1 (naprosto nekomfortně) do 5 (naprosto komfortně)**. **Kristýna** a **Jana** obě hodnotí svůj komfort při mluvení o lhaní na úrovni 3, což naznačuje střední úroveň pohodlnosti. **Oldřich**, **Monika** a **Jakub** mají vyšší komfort, každý s hodnocením 4, což ukazuje, že se cítí poměrně pohodlně při diskusi o lhaní. **Lukáš** vyjádřil nejnižší komfort s hodnocením 2, což naznačuje, že mluvení o lhaní pro něj může být nepříjemné nebo nepohodlné.

Graf 1

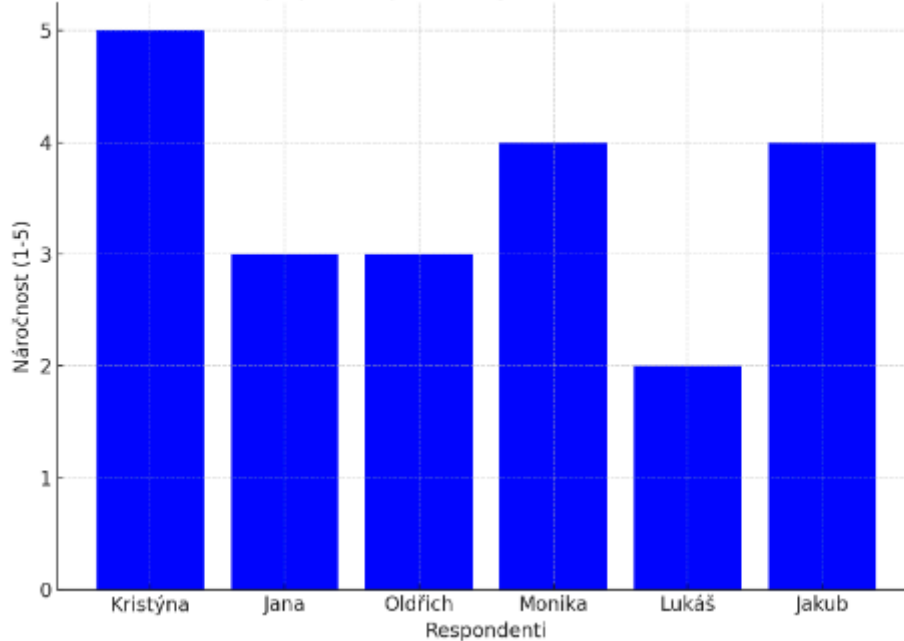
Odpovědi naznačují, že většina respondentů se cítí relativně pohodlně, když diskutují o lhaní, ačkoli žádný z respondentů nedosáhl nejvyššího skóre na stupnici pohodlí. To může odrážet určitou míru nejistoty nebo morálního dilematu spojeného s tématem lhaní a jeho citlivosti. **Lukášova** nižší úroveň pohodlí může být způsobena osobními zkušenostmi nebo názory, které lhaní vidí v negativnějším světle.

Čtyřicátá druhá otázka se ptá, **jak snadné nebo náročné je pro respondenty mluvit o lhaní, s hodnocením na stupnici od 1 (velmi nesnadné) do 5 (velmi snadné)**. **Kristýna** vnímá mluvení o lhaní jako velmi snadné s hodnocením 5. **Jana** a **Oldřich** považují mluvení o lhaní za středně náročné s hodnocením 3. **Monika** a **Jakub** považují mluvení o lhaní za poměrně snadné s hodnocením 4. **Lukáš** považuje mluvení o lhaní za nesnadné s hodnocením 2.

Monika a **Jakub**, kteří se v předchozí otázce cítili poměrně pohodlně (oba 4), nyní také vykazují vysokou míru snadnosti při mluvení o lhaní. **Lukáš**, který se cítil méně pohodlně při mluvení o lhaní (hodnocení 2), také považuje mluvení o lhaní za náročné, což koreluje s jeho nízkým komfortem. V předchozí otázce, kde respondenti hodnotili svůj komfort při mluvení o lhaní, **Kristýna** udělila hodnocení 3, což naznačuje střední úroveň pohodlí. Nyní **Kristýna** hodnotí snadnost mluvení

o lhaní maximálně, což ukazuje na rozpor mezi jejím pohodlím a snadností diskuse. **Jana** a **Oldřich** mají stejnou střední úroveň ve snadnosti i pohodlí při mluvení o lhaní.

Jak snadné nebo náročné je pro respondenty mluvit o lhaní (1=nesnadné, 5=snadné)

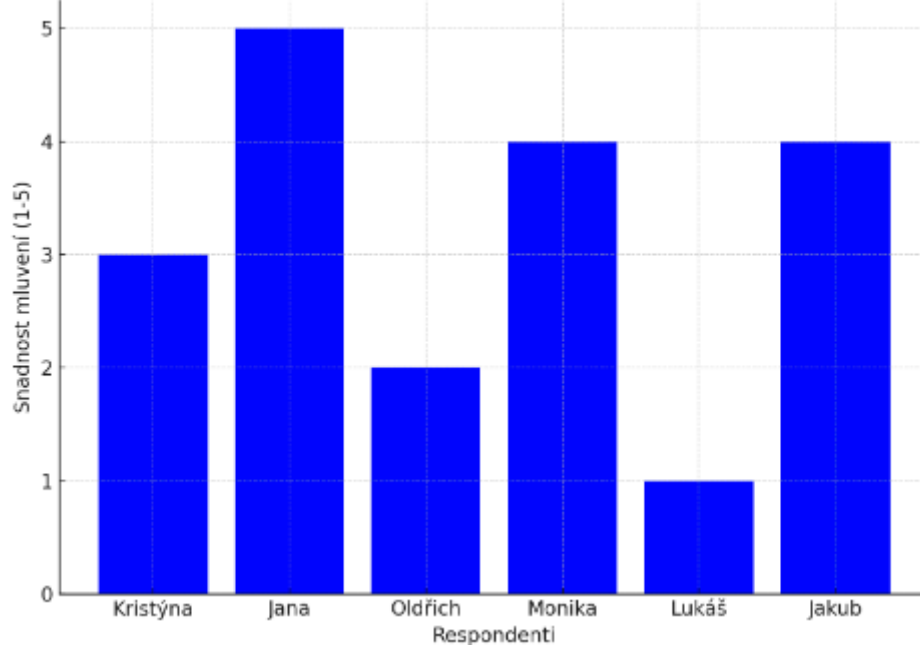
Graf 2

Většina respondentů považuje mluvení o lhaní za relativně snadné, ačkoli jejich úroveň pohodlí a snadnosti může být rozdílná. Toto naznačuje, že i když může být pro někoho náročné se cítit při tématu lhaní pohodlně, nemusí to nutně znamenat, že je pro ně diskuse o tématu obtížná.

Čtyřicátá třetí otázka se zaměřuje na to, **zda je pro respondenty snazší mluvit o situacích, kdy sami lžou, nebo o situacích, kdy jim někdo lže, s hodnocením na stupnici od 1 (snazší mluvit o tom, když já lžu) do 5 (snazší mluvit o tom, když mi někdo lže).** **Kristýna** hodnotí svou preferenci jako střední (3), což naznačuje, že pro ni není jednoznačně rozdílné, když mluví o vlastním lhaní nebo lhaní ostatních. **Jana** dává nejvyšší preference (5) mluvení o tom, když jí někdo lže, což ukazuje, že se jí mluví snáze o lžích ostatních než o svých vlastních. **Oldřich** preferuje mluvit o situacích, kdy sám lže (2), což může znamenat, že se cítí komfortněji přiznat vlastní chyby než poukazovat na chyby druhých. **Monika** a **Jakub** mají větší pohodlí mluvit o tom, když jim někdo lže (4),

což může naznačovat, že se cítí méně zranitelní, když diskutují o lžích, které se jich týkají z vnějšku. **Lukáš** uvádí, že je pro něj snazší mluvit o tom, když mu někdo lže (5), což ukazuje na jeho preferenci při diskusi o lži druhých.

Je snadnější mluvit o tom, kdy respondent lže, nebo když je mu lháno? (1-5)

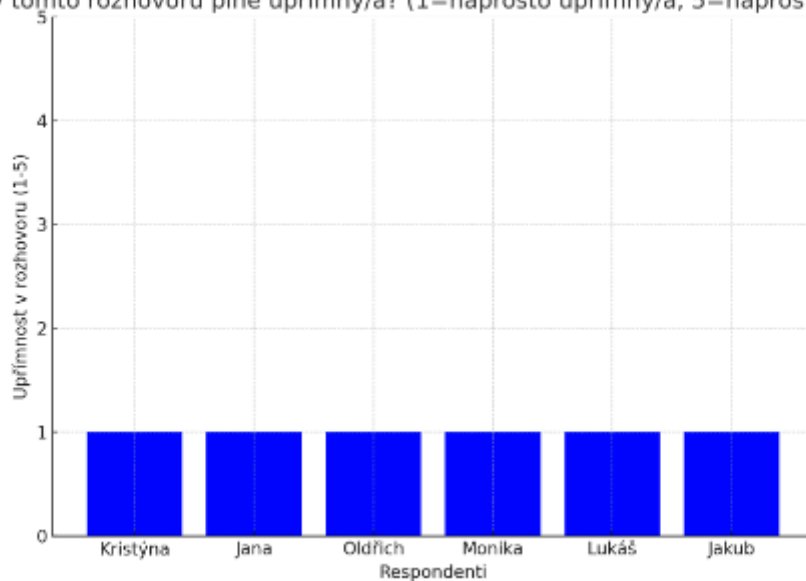
Graf 3

Odpovědi ukazují různé úrovně pohodlí při diskusi o vlastních lžích ve srovnání s lžemi ostatních. Tento rozdíl může být ovlivněn osobními hodnotami, sebepojetím, citlivostí tématu a sociálními normami týkajícími se pravdivosti a zodpovědnosti.

Poslední, čtyřicátá čtvrtá otázka zkoumá, **zda byli respondenti plně upřímní během rozhovoru, s hodnocením na stupnici od 1 (naprosto upřímný) do 5 (naprosto neupřímný)**. Všichni respondenti – **Kristýna, Jana, Oldřich, Monika, Lukáš a Jakub** – uvádějí na stupnici hodnotu 1, což naznačuje, že se cítí být plně upřímní během tohoto rozhovoru.

Byl/a jste v tomto rozhovoru plně upřímný/á? (1=naprosto upřímný/á, 5=naprosto neupřímný/á)

Graf 4

Ačkoliv všichni respondenti udávají, že byli plně upřímní, během rozhovoru byly momenty, kdy někteří z nich vyjádřili neochotu nebo zdráhání odpovědět na některé otázky. Například **Lukáš** a **Jakub** v několika odpovědích uvedli, že preferují neodpovídat na určité otázky, což může signalizovat určitou úroveň rezervovanosti nebo neochoty sdílet plně své myšlenky či pocity i přes proklamovanou plnou upřímnost v odpovědích, což indikuje, že vyhýbání se odpovědím nepovažují za nedostatek upřímnosti.

Shrnutí odpovědí

Z odpovědí respondentů vychází, že lež obecně vnímají spíše negativně, což je konzistentní napříč většiny odpovědí. Výjimky se objevují v situacích, kdy je lež vnímána jako sociálně nezbytná nebo jako „milosrdná“, kde odpovědi naznačují jistou toleranci. Tato tolerance je často spojena s ochranou citů druhých nebo se snahou vyhnout se konfliktu, což poukazuje na složitost morálního hodnocení lži v sociálních interakcích. Zajímavé rozdíly se objevují v tom, jak respondenti vnímají situace, kdy lžou sami oproti situacím, kdy jim někdo lže. Většinou je snazší mluvit o lžích, které jsou jim řečeny než o vlastních lžích. Tato skutečnost může odrážet obavu z osobního odsouzení nebo nepohodlí spojené s přiznáním vlastní nedokonalosti. Z odpovědí je patrné, že prostředí hraje klíčovou roli ve

vnímání lži. Někteří respondenti uvedli, že jsou určité kontexty, například pracovní místo nebo rodinné prostředí, kde je pravdivost obzvláště citlivá a kde mohou být následky lži značné. Toto ukazuje na vliv sociálních a kulturních norem na praxi lhaní. Co se týče pohlaví, data nezobrazují informace pro závěry o významných rozdílech v tom, jak muži a ženy vnímají nebo praktikují lež. Odpovědi nevykazují jednoznačné rozdělení založené na pohlaví, což naznačuje, že postoje ke lhaní jsou více ovlivněny individuálními charakteristikami než pohlavím. Respondenti také rozdělili lži do několika kategorií, od malých „bílých“ lží po závažnější podvody. Zdá se, že vnímání vážnosti lži závisí na jejím potenciálním dopadu na druhé. Toto rozdělení může být užitečné pro porozumění různým motivačním faktorům lhaní a jeho potenciálnímu sociálnímu přijetí. Respondenti občas projevili neochotu odpovídat na některé otázky během rozhovoru, což může signalizovat vyšší míru citlivosti na téma lži. Tyto momenty, kdy se respondenti vyhýbali odpovědím, mohou odhalit, jak významné nebo kontroverzní může být téma lži pro jednotlivce. Tato pozorování naznačuje důležitost citlivého přístupu k tématu lži ve výzkumných a průzkumných metodologiích. Dále byly zajímavé zmínky o tom, když jsou lháři děti. Všeobecně dle odpovědí je z rozhovorů patrné, že respondenti jsou k dětské lži tolerantnější než ke lži dospělého. Tolerantnější přístup je také popisován, pokud je dítě příjemce lži, konkrétně byla v této souvislosti zmiňována lež pro ochranu.

Závěr praktické části

Praktická část založená na strukturovaných rozhovorech poskytla cenné vhledy do toho, jak jednotlivci vnímají a zažívají lhaní jak z pozice mluvčího, tak z pozice příjemce lži. Výsledky těchto rozhovorů jsou strukturovány dle dílčích výzkumných otázek, které byly v této práci formulovány, a následně srovnány s teoretickými modely a poznatky. Rozhovory odhalily složitost lži v každodenních situacích a přinesly praktický pohled na její psychologické a sociální aspekty.

1. Jak lidé vnímají, definují a rozdělují lež?

Z rozhovorů vyplynulo, že většina respondentů vnímá lež převážně negativně, zejména z pohledu příjemce lži. Respondenti zdůraznili, že lhaní je často spojováno s narušením důvěry a emocionálním zraněním, avšak zároveň někteří přiznali, že existují situace, kdy je lhaní nutné nebo dokonce eticky

ospravedlnitelné. Toto vnímání je v souladu s teoretickými poznatky Mynaříkové, která rozlišuje mezi různými typy lží a jejich společenským dopadem. A Bokové, která popisuje „bílé lži“ jako méně škodlivé, pokud jsou motivovány ochranou citů druhých a poukazuje na jejich ospravedlnitelnost, což se odráží v odpovědích respondentů, kteří zdůrazňovali ochranné motivy lhaní. (Mynaříková, 2015; Bok, 1978)

2. Jaký je vliv lži na mezilidské vztahy?

Respondenti se shodli, že lhaní má závažné důsledky pro mezilidské vztahy, přičemž zdůraznili, že odhalení lži vede k ztrátě důvěry, která může být v některých případech nenapravitelná. Kristýna popisovala, že po odhalení lži ukončila přátelství a Lukáš uvedl, že důsledkem lhaní byl jeho rozvod. V teoretické části Ariely a Ekman uvádějí, že lži mají hluboký dopad na vztahy, a to zejména pokud jde o ztrátu důvěry, což může vést k narušení emočních vazeb. (Ariely, 2012; Ekman, 1985) Tento vliv lhaní na vztahy byl potvrzen v odpovědích respondentů, kteří popisovali různé emocionální reakce na lži.

3. Jaké jsou hlavní motivace ke lhaní?

Z rozhovorů vyplynulo, že nejčastějšími motivy k lhaní jsou ochrana sebe nebo druhých, vyhnutí se konfliktu a zachování mezilidských vztahů. Většina respondentů se shodla na tom, že lhaní používají v situacích, kdy by pravda mohla způsobit zbytečnou škodu. Tyto motivy jsou v souladu s teoretickými modely Mynaříkové, která uvádí, že lidé lžou především z emocionálních důvodů, jako je vyhnutí se trestu nebo snaha o ochranu vztahů. Ekman rovněž zdůrazňuje emocionální motivy ke lhaní, což bylo patrné v rozhovorech, kdy respondenti hovořili o ochraně sebe nebo druhých před emocionálním zraněním. (Mynaříková, 2015; Ekman, 1985)

4. Jaká jsou sociální prostředí, ve kterých se lidé mohou setkat se lží?

Respondenti popsali, že nejčastěji lžou v pracovním prostředí, kde jsou pod tlakem sociálních a profesních očekávání. Monika zmínila, že v práci lhat považuje za nezbytné, aby si udržela profesionální vztahy. Tento pohled je v souladu s teoretickými závěry Mynaříkové, která zdůrazňuje, že sociální prostředí, jako je

rodina nebo práce, výrazně ovlivňuje, jak často lidé lžou a v jakých situacích. (Mynaříková, 2015) Sociální tlak a kontext hrají klíčovou roli v rozhodování o lži, což odpovídá výpovědím respondentů.

5. Jaký dopad má lež na příjemce a mluvčího?

V rozhovorech respondenti popisovali, že lhaní má negativní dopad jak na lháře, tak na příjemce lži. Mluvčí často zažívali pocity viny a strachu z odhalení, zatímco příjemci popisovali pocity zrady a ztrátu důvěry. Tento dvojitý dopad lhaní je podrobně popsán v teoretické části, kde Ariely a Ekman zdůrazňují, že lhaní má hluboké emocionální důsledky pro obě strany (Ekman, 1985; Ariely, 2012) Praktická část tyto teoretické závěry potvrzuje, když respondenti mluvili o emocionálním napětí, které lhaní vyvolává.

Celkové zhodnocení

Rozhovory potvrzují teoretické rámce a modely lhaní popsané v literatuře. Praktická část ukázala, že motivace ke lhaní, jeho důsledky a sociální kontexty jsou komplexní a často závisí na osobních a situačních faktorech. Empirické výsledky poskytly důležité potvrzení toho, že lhaní je nejen morálním dilematem, ale také psychologickým a sociálním fenoménem s hlubokým dopadem na mezilidské vztahy.

Závěr

Tato bakalářská práce se zaměřila na psychologii lhaní a aspekty lži, konkrétně na jeho motivy, dopady na mezilidskou komunikaci a vztahy, a různé typologie lží. Cílem bylo získat relevantní poznatky o tom, proč lidé lžou a jakým způsobem to ovlivňuje jejich okolí.

Z teoretické části vyplynulo, že lhaní je přirozenou součástí lidského chování, které se vyvinulo jako adaptivní mechanismus s různými funkcemi v mezilidské komunikaci. Lidé lžou nejen kvůli osobním zájmům, ale také ve snaze ochránit druhé nebo zabránit konfliktům. Různé typologie lhaní, například dle Ekmana, Bokové a Mynaříkové, ukazují, jak různorodé mohou být motivace k lhaní, od sociálních, přes ochranné až po záměrné lži s cílem manipulovat ostatními.

Praktická část práce, která byla založena na strukturovaných rozhovorech, poskytla vhled do toho, jak lidé sami sebe vnímají v roli lhářů a jak vnímají lži druhých. Výsledky ukázaly, že lhaní je často spojováno s emocionálním napětím, pocity viny u lháře a ztrátou důvěry u příjemce. Respondenti zdůrazňovali, že lež má komplexní vliv na mezilidské vztahy, a to jak v osobním, tak profesním prostředí.

Důležitou součástí práce bylo i zkoumání komunikačních aspektů lži. Lhaní ovlivňuje jak verbální, tak neverbální komunikaci. Mluvčí často volí manipulativní komunikační techniky, které mohou narušit plynulost a spontánnost komunikace. Praktická část navíc ukázala, že odhalování lží je v reálných mezilidských vztazích složité a vyžaduje citlivý přístup.

Celkově tato práce přispívá k lepšímu porozumění psychologickým aspektům lhaní, a její výsledky mohou být relevantní nejen pro další výzkum, ale i pro praktické aplikace, například v oblasti detekce lží, mediace nebo terapeutické práce s klienty, kteří se potýkají s důsledky lhaní ve vztazích.

SEZNAM LITERATURY

ARGYLE, Michael. *Bodily Communication*. New York: International Universities Press, Inc., 1975. ISBN 978-08-236-0550-7

ARIELY, Dan. *Jak drahá je nepoctivost*. Brno: Jan Melvil Publishing, 2012. ISBN 978-80-87270-29-0.

BEREBY-MEYER, Y. (2018). Honesty Speaks a Second Language. [online]. *Topics In Cognitive Science*. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/tops.12360>

BERLO, K., David. *The Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1960.

BOUKALOVÁ, Hedvika; CERHA, Ondřej; SEDLÁČEK, Mojmir a ŠÍROVÁ, Eva. *Psychologie komunikace. Psyché*. Praha: Grada, 2023. ISBN 978-80-271-1388-0.

BOK, Sissela. *Lying: Moral Choice in Public and Private Life*. New York: Pantheon Books, 1978. ISBN 978-0394413709.

BOND, C. F. J., DEPAULO, B. M. (2006). Accuracy of deception judgments. [online]. *Personality and Social Psychology Review*, 10(3), 214-234. [cit. 2024-02-22]. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16859438/>

CRAIG, D. (2014). *Staňte se lidským detektorem lži: Jak spolehlivě odhalit lháře*. Grada. ISBN: 978-80-247-5365-2.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-3007-4.

DEVITO, J. A. (2008). *Základy mezilidské komunikace: 6. vydání*. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 80-24720183.

EKMAN, Paul. *Telling Lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage*. New York: W.W. Norton & Company, 1985. ISBN 978-0425092989.

FARISHA, A. T. P., SAKKEEL, K. P. (2015). Psychology of lying. *International Journal of Indian Psychology*, 2(2). Dostupné z <https://doi.org/10.25215/0202.047>.

- FELDMAN, S., Robert. *The Liar in Your Life: How Lies Work and What They Tell Us About Ourselves*. London: Virgin Books, 2009. ISBN 978-0753515655.
- FRIERSON, R. L., JOSHI, K. G. (2017). Implications of pseudologia fantastica in criminal forensic evaluations: A review and case report. *Journal of Forensic Sciences*, 63(3), 976–979. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.13616>.
- GERLACH, P. R. et al. (2019). The truth about lies: A meta-analysis on dishonest behavior. *Psychological Bulletin*, 145(1), 1–44. doi:10.1037/bul0000174.
- GINO, F. et al. (2014). Evil genius? How dishonesty can lead to greater creativity. *Psychological Science*. 25:973-981.
- GOFFMAN, E., Erving. *Všichni hrajeme divadlo: sebezprezentace v každodenním životě*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1244-4.
- HART, C. L. et al. (2009). Indirect Detection of Deception- Looking for Change. [online]. *Current Research In Social Psychology*, Volume 14, No. 9. [online]. Dostupné z: <https://crisp.org.uiowa.edu/sites/crisp.org.uiowa.edu/files/2020-04/14.9.pdf>.
- HART, C. L. et al. (2020). Development of the lying in everyday situations scale. *Am. J. Psychol.* 132, 343–352.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál, 2023. ISBN 978-80-262-1968-2.
- JANOUŠEK, Jaromír. *Psychologické základy verbální komunikace*. Psyché. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4295-3.
- JANOUŠEK, Jaromír. *Verbální komunikace a lidská psychika*. Psyché. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1594-0.
- JIŘINCOVÁ, Božena. *Efektivní komunikace pro manažery*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-1708-1.
- KNAPP, L., Mark. *Interpersonal Communication and Human Relationships*. 3rd ed. Boston: Allyn and Bacon, 1984. ISBN 0205176720.

- KÖHNKEN, G. *Statement Validity Analysis and the Detection of the Truth*. In P. A. Granhag & L. A. Strömwall (Eds.), *Deception Detection in Forensic Contexts*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004. ISBN 978-0-521-82855-9.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Jak si navzájem lépe porozumíme: kapitoly z psychologie sociální komunikace*. Praha: Svoboda, 1988.
- MYNAŘÍKOVÁ, L. (2015). *Psychologie lži*. Grada. ISBN: 978-80-247-5472-7.
- PREUTER, S., JAEGER, B., Stel, M. (2023). The costs of lying: Consequences of telling lies on liar's self-esteem and affect. *British Journal of Social Psychology*, 00, 1–15.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Sociologie. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.
- ROGERS, R., Carl. *Counseling and Psychotherapy: Newer Concepts in Practice*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1942. Dostupné z [Counseling And Psychotherapy : Rogers, Carl R. : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive](#)
- SHALVI, S., DE DREU, C. K. (2014). Oxytocin promotes group-serving dishonesty. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 111(15), 5503–5507. <https://doi.org/10.1073/pnas.1400724111>.
- ŠILHANOVÁ, Dominika. *Detekce lži v mezilidské komunikaci*. Diplomová práce, Masarykova univerzita, 2015.
- VRIJ, Aldert. *Detecting Lies and Deceit: The Psychology of Lying and Implications for Professional Practice*. Chichester: John Wiley & Sons, 2000. ISBN 978-0-471-49291-5.
- VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-998-4.
- VYBÍRAL, Ivo. *Lži, polopravdy a klamy v lidské komunikaci*. Praha: Grada, 2000. ISBN 978-80-247-0668-5.

VÝROST, Jozef; SLAMĚNÍK, Ivan a SOLLÁROVÁ, Eva (ed.). *Sociální psychologie: teorie, metody, aplikace. Psyché*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-247-5775-9.

WATZLAWICK, Paul; BAVELAS, Janet Beavin a JACKSON, Don D. *Pragmatika lidské komunikace: interakční vzorce, patologie a paradoxy*. 2., rev. vyd., 1. v Newton Books. Přeložil Barbora JANEČKOVÁ, přeložil Zbyněk VYBÍRAL. *Gaia*, 5. Brno: Newton Books, 2011. ISBN 978-80-87325-00-1.

ZIMBARDO, P., Philip. *The Lucifer Effect: Understanding How Good People Turn Evil*. New York: Random House, 2007. ISBN 978-1-4000-6411-3.

ZDROJ OBRÁZKU

SMCR Model PowerPoint Template Designs. Dostupné z <https://slidegrand.com/templates/smcr-model-powerpoint-template-designs/>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 SMCR MODEL 13

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 54

Graf 2 55

Graf 3 56

Graf 4 57

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Seznam tazatelských otázek	68
Příloha 2: Přepis rozhovoru s respondentkou Kristýnou	71
Příloha 3: Přepis rozhovoru s respondentkou Janou.....	77
Příloha 4: Přepis rozhovoru s respondentem Oldřichem.....	82
Příloha 4: Přepis rozhovoru s respondentkou Monikou.....	88
Příloha 4: Přepis rozhovoru s respondentem Lukášem.....	93
Příloha 4: Přepis rozhovoru s respondentem Jakubem.....	100

Příloha 1: Seznam tazatelských otázek

- 1) Jak vnímáte lež?
- 2) Co pro Vás osobně znamená lež?
- 3) Jaký význam pro Vás má v kontextu Vašeho života?
- 4) Co považujete za lež a co nikoli?
- 5) Jak byste rozlišil/a malou a velkou lži?
- 6) Jak často se setkáváte s tím, že někdo lže?
- 7) V jakém prostředí se nejčastěji se lží setkáváte?
- 8) Je podle Vás lhaní běžnou součástí mezilidské komunikace?
- 9) Jak často sami lžete?
- 10) Jak často máte pocit, že někdo lže Vám?
- 11) Jaké signály nebo indicie Vám pomáhají identifikovat, že Vám někdo lže?
- 12) Jak vnímáte, když zjistíte, že Vám někdo lže? Ovlivňuje Vás to nějak? Jak?
- 13) Mění se Váš pohled na osobu, kterou přistihnete při lži? Jak?
- 14) Můžete popsat konkrétní příklady lží, se kterými se ve svém životě setkáváte?
- 15) Jaké rozdíly vidíte mezi těmito druhy lží?
- 16) Jaký typ lži považujete za nejškodlivější, a proč?
- 17) Je podle Vás někdy lež ospravedlnitelná?
- 18) Pokud ano, v jakých situacích a proč?
- 19) Lhal/a jste někdy pro ochranu sebe nebo ostatních?
- 20) Byla častější ochrana sebe nebo ostatních?
- 21) Můžete popsat konkrétní situaci kdy jste se rozhodl/a lhát ve prospěch druhé osoby?

- 22) Jaký jste měl/a pocit z této situace později?
  - 23) Zaznamenal/a jste někdy, že Vám někdo lhal, aby Vás ochránil?
  - 24) Jak jste na to reagoval/a? Považoval/a jste to za ospravedlnitelné?
  - 25) Změnilo to Váš pohled na dotyčného?
  - 26) Co Vás nejčastěji motivuje k tomu, abyste někomu lhali?
  - 27) Jaké situace Vás obvykle vedou k tomu, že se rozhodnete neříct pravdu?
  - 28) Můžete uvést konkrétní příklady, kdy jste zalhali, a co Vás k tomu vedlo?
  - 29) V jakém prostředí nejčastěji lžete?

  - 30) Můžete se podělit o zkušenost, kdy Vám někdo lhal a jak jste to vnímali?
  - 31) Jaký měl tento zážitek dopad na Váš vztah s touto osobou?
  - 32) Jaké pocity ve Vás tato situace vyvolala?
  - 33) Jak často máte pocit, že musíte lhát?
  - 34) Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody, proč lidé lžou?
  - 35) Jak se cítíte, když přemýšlíte o situacích, kdy jste sami lhali?
  - 36) Co pro Vás znamená říct milosrdnou lež?
  - 37) Pokud jste použili milosrdnou lež, považujete tyto lži za oprávněné?
  - 38) Je pro Vás v některých situacích lepší lhát, než říct pravdu?
  - 39) Jaké situace by to mohly být a proč?
  - 40) Umíte si představit den bez použití jakékoliv lži? Proč?
  - 41) Jak se cítíte, když mluvíte o lhaní?
- Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je naprosto nekomfortně a 5 je naprosto komfortně

42) Půjde Vám to snadné nebo náročné?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je velmi nesnadné a 5 je velmi snadné

43) Je pro Vás snadnější mluvit o tom, kdy Vy lžete, nebo o tom, kdy je Vám lháno?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je rozhodně když já lžu a 5 je rozhodně když lže někdo jiný.

44) Byl/a jste v tomto rozhovoru plně upřímný?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je naprosto upřímný/á a 5 je naprosto neupřímný/á

Příloha 2: Přepis rozhovoru s respondentkou Kristýnou

Souhlasíte s nahráváním?

Ano

Jak vnímáte lež?

Jako něco velmi negativního. Nemám to ráda.

Co pro Vás osobně znamená lež?

Ztráta důvěry.

Jaký význam pro Vás má v kontextu Vašeho života?

No, já to prostě nemám ráda nemám, když někdo lže mě a nemám ráda, že bych měla lhát já.

Co považujete za lež a co nikoli?

Za lež považuji všechno, co není pravda.

Jak byste rozlišil/a malou a velkou lži?

Malá je taková, co asi neuškodí zas tak. A velká tak ta už se dotýká nějakého budoucího jednání.

Jak často se setkáváte s tím, že někdo lže?

Často.

V jakém prostředí se nejčastěji se lží setkáváte?

V práci.

Je podle Vás lhaní běžnou součástí mezilidské komunikace?

Ano.

Jak často sami lžete?

Téměř vůbec.

Jak často máte pocit, že někdo lže Vám?

Tak z jedné třetiny mého času v životě asi.

Jaké signály nebo indicie Vám pomáhají identifikovat, že Vám někdo lže?

To to záleží no. Většinou ten člověk vysílá něco. Něco jiného, než obvykle kouká jinak, zadržává se.

Jak vnímáte, když zjistíte, že Vám někdo lže? Ovlivňuje Vás to nějak? Jak?

No ovlivňuje, nevěřím tomu člověku, pokud pak už ani slovo.

Mění se Váš pohled na osobu, kterou přistihnete při lži? Jak?

Tak ano samozřejmě, že se to mění. Nemám tam tu důvěru k té osobě a dávám si pozor na to, co říká a dělá.

Můžete popsat konkrétní příklady lží, se kterými se ve svém životě setkáváte?

Tak třeba moje bývalá kamarádka lhala. No, byly to teda maličkosti, ale lhala vymýšlela si konkrétně historky, co se nestaly z nějakých zvláštních důvodů to dělala. Asi není třeba to rozmazávat úplně. Pak třeba lhaní ohledně třeba peněz. Člověk říká, že peníze nemá, ale rozhodně víš, že má. Prostě je to. To je na dlouho tohle.

Jaké rozdíly vidíte mezi těmito druhy lží?

Já si myslím, že v tom máš zas tak rozdíly nejsou člověk prostě lže a je to špatně.

Jaký typ lži považujete za nejškodlivější, a proč?

Nejškodlivější je některá, která. Která ovlivní. Prostě váš budoucí chod života, protože to může uškodit lidem kolem. I přímo tomu člověkovi, co lže, může to uškodit úplně všem.

Je podle Vás někdy lež ospravedlnitelná?

Jo to jo.

Pokud ano, v jakých situacích a proč?

Tak třeba když někdo lže, proč přišel pozdě, tak. Třeba to se asi dá omluvit, protože to nikomu vlastně neublíží.

Lhal/a jste někdy pro ochranu sebe nebo ostatních?

Myslím že jo.

Byla častější ochrana sebe nebo ostatních?

Sebe.

Můžete popsat konkrétní situaci kdy jste se rozhodl/a lhát ve prospěch druhé osoby?

Nevybavuji si teď žádný příklad. Já to fakt moc nedělám to lhaní.

Jaký jste měl/a pocit z této situace později?

-

Zaznamenal/a jste někdy, že Vám někdo lhal, aby Vás ochránil?

Asi ne.

Jak jste na to reagoval/a? Považoval/a jste to za ospravedlnitelné?

-

Změnilo to Váš pohled na dotyčného?

-

Co Vás nejčastěji motivuje k tomu, abyste někomu lhali?

Co mě k tomu motivuje? Tak asi. To je těžký, já to fakt moc nedělám, ale když už náhodou, tak asi prostě abych se vyhla nepříjemnostem s tou osobou. Jestli to dává smysl takhle.

Jaké situace Vás obvykle vedou k tomu, že se rozhodnete neříct pravdu?

Nepříjemné situace.

Můžete uvést konkrétní příklady, kdy jste zalhali, a co Vás k tomu vedlo?

V práci jsem řekla, že jsem prostě přišla pozdě. Nejel autobus něco takového to bylo, že nejel autobus. No jasně, že jsem to nestíhala jenom. Líp se to omluví. Od šéfa. Mám pocit.

V jakém prostředí nejčastěji lžete?

V práci.

Můžete se podělit o zkušenost, kdy Vám někdo lhal a jak jste to vnímali?

Lhala mi kamarádka. A vnímala jsem to, jako že vlastně už jí nemůžu věřit nic dalšího, protože. To byla tak hloupá lež z úplně žádného důvodu, že neměla důvod to dělat, a přesto to udělala. Takže nevím, kolikrát to vlastně dělala v tom životě. Třeba mi lhala pořád kdoví.

Jaký měl tento zážitek dopad na Váš vztah s touto osobou?

No už se kvůli tomu nebavíme.

Jaké pocity ve Vás tato situace vyvolala?

Nepříjemné pocity.

Jak často máte pocit, že musíte lhát?

Nemám.

Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody, proč lidé lžou?

Protože se bojí reakce ostatních.

Jak se cítíte, když přemýšlíte o situacích, kdy jste sami lhali?

Mám výčitky svědomí z toho často.

Co pro Vás znamená říct milosrdnou lež?

To se teoreticky dá pochopit tahle lež někdy záleží, jak moc je to do hloubky.

Pokud jste použili milosrdnou lež, považujete tyto lži za oprávněné?

Já jí nemusela myslím nikdy použít. Ale dají se pochopit.

Je pro Vás v některých situacích lepší lhát, než říct pravdu?

Jo.

Jaké situace by to mohly být a proč?

Nemůžeme se k tomu vrátit k téhle otázce potom?

Zkuste se zamyslet.

Kdy je lepší říct lež než pravdu? No tak třeba v tom příkladu, co jsem říkala já, že? Jsem přišla pozdě. A trošku jsem si to dopřibarvila.

Proč to bylo lepší?

Protože to ten nadřizený vzal líp tím pádem. Já jsem z toho vybruslila taky líp.

Umíte si představit den bez použití jakékoliv lži? Proč?

Ano. Protože takové dny já mám většinou.

Jak se cítíte, když mluvíte o lhání?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je naprosto nekomfortně a 5 je naprosto komfortně

3

Přijde Vám to snadné nebo náročné?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je velmi nesnadné a 5 je velmi snadné

Mluvit o lži? 5 je snadné? Snadné mi to přijde. Tak 5.

Je pro Vás snadnější mluvit o tom, kdy Vy lžete, nebo o tom, kdy je Vám lháno?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je rozhodně když já lžu a 5 je rozhodně když lže někdo jiný.

Za mě 3, je to na stejno.

Byl/a jste v tomto rozhovoru plně upřímný?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je naprosto upřímný/á a 5 je naprosto neupřímný/á

1 naprosto upřímný.

Příloha 3: Přepiš rozhovoru s respondentkou Janou

Souhlasíte s nahráváním?

ano

Jak vnímáte lež?

Bohužel jako častou věc.

Co pro Vás osobně znamená lež?

Jako něco, co musím očekávat, ale je to nepříjemné a nekomfortní.

Jaký význam pro Vás má v kontextu Vašeho života?

Ráda bych ji neměla, ale setkávám se s ní téměř denně.

Co považujete za lež a co nikoli?

To, co není pravda.

Jak byste rozlišil/a malou a velkou lži?

Není potřeba rozlišovat malou a velkou lež. Je to Lež.

Jak často se setkáváte s tím, že někdo lže?

Téměř denně.

V jakém prostředí se nejčastěji se lží setkáváte?

V práci.

Je podle Vás lhaní běžnou součástí mezilidské komunikace?

Ano, ale v dospělém věku už to nemusí být tak běžné.

Jak často sami lžete?

Minimálně.

Jak často máte pocit, že někdo lže Vám?

Velmi často.

Jaké signály nebo indicie Vám pomáhají identifikovat, že Vám někdo lže?

Nejistota v komunikaci, uhýbání pohledy, uhýbání od tématů.

Jak vnímáte, když zjistíte, že Vám někdo lže? Ovlivňuje Vás to nějak? Jak?

U dětí jsem na to bohužel zvyklá, prostě je upozorním, že to vím, u dospělých záleží na mém vztahu k člověku a situaci. U dospělých to rozhodně naruší moji důvěru.

Mění se Váš pohled na osobu, kterou přistihnete při lži? Jak?

U dospělého ano, už si dávám pozor, co mu říkám.

Můžete popsat konkrétní příklady lží, se kterými se ve svém životě setkáváte?

Dětské lži asi rozebírat není nutné, děti lžou o čemkoli, u dospělých přemýšlím, a asi mě teď nic nenapadá.

Jaké rozdíly vidíte mezi těmito druhy lží?

Nedokážu na to teď odpovědět.

Jaký typ lži považujete za nejškodlivější, a proč?

Zámyslná s úmyslem něco zamlčet, nebo pozměnit realitu.

Je podle Vás někdy lež ospravedlnitelná?

Možná ano, ale musela by to být zcela zvláštní situace, možná ohledně sdělení diagnózy a I tak v ojedinělých situacích.

Pokud ano, v jakých situacích a proč?

Možná nemocný člověk, kterého by pravda mohla rozrušit a zavinit ztížení zdravotního stavu.

Lhal/a jste někdy pro ochranu sebe nebo ostatních?

Asi ano, ale nejsem si teď jistá.

Byla častější ochrana sebe nebo ostatních?

Myslím, že jsem nelhala už dlouho, takže nevím.

Můžete popsat konkrétní situaci kdy jste se rozhodl/a lhát ve prospěch druhé osoby?

Nemůžu. Nic si nevybavuji.

Jaký jste měl/a pocit z této situace později?

I teď na pomyšlení, že bych takhle lhala mi to není příjemné.

Zaznamenal/a jste někdy, že Vám někdo lhal, aby Vás ochránil?

Nevím. Asi ne.

Jak jste na to reagoval/a? Považoval/a jste to za ospravedlnitelné?

-

Změnilo to Váš pohled na dotyčného?

-

Co Vás nejčastěji motivuje k tomu, abyste někomu lhali?

Nic.

Jaké situace Vás obvykle vedou k tomu, že se rozhodnete neříct pravdu?

Které by vedli k nepříjemné konfrontaci.

Můžete uvést konkrétní příklady, kdy jste zalhali, a co Vás k tomu vedlo?

Raději, než lhaní v takových případech neřeknu nic, vyhnu se tomu. Takže nemám konkrétní příklady.

V jakém prostředí nejčastěji lžete?

Nelžu. Takže nemám ani nejčastější prostředí.

Můžete se podělit o zkušenost, kdy Vám někdo lhal a jak jste to vnímali?

Vzhledem k tomu, že mi nejčastěji lžou děti, vnímám to úplně jinak.

Jaký měl tento zážitek dopad na Váš vztah s touto osobou?

Nijak, ale ano děti, které mi lžou mám jinak, možná méně ráda, než ty ostatní.

Jaké pocity ve Vás tato situace vyvolala?

Běžný den v práci.

Jak často máte pocit, že musíte lhát?

Nemám pocit, že musím lhát.

Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody, proč lidé lžou?

Jsou slabí.

Jak se cítíte, když přemýšlíte o situacích, kdy jste sami lhali?

Nejsem si moc takových situací vědoma, ale určitě to šlo vyřešit lépe.

Co pro Vás znamená říct milosrdnou lež?

Ohledně ochrany blízkého člověka. Například mu neříct nepříjemnou pravdu.

Pokud jste použili milosrdnou lež, považujete tyto lži za oprávněné?

Ne, ale dovedu pochopit proč se dějí.

Je pro Vás v některých situacích lepší lhát, než říct pravdu?

Lepší určitě ne, ale snazší asi ano.

Jaké situace by to mohly být a proč?

Pořád stejné, neříct někomu něco opravdu nepříjemného ohledně někoho blízkého například.

Umíte si představit den bez použití jakékoliv lži? Proč?

Ano, považuji to za normu.

Jak se cítíte, když mluvíte o lhaní?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je naprosto nekomfortně a 5 je komfortně

3

Přijde Vám to snadné nebo náročné?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je velmi nesnadné a 5 je velmi snadné

3

Je pro Vás snadnější mluvit o tom, kdy Vy lžete, nebo o tom, kdy je Vám lháno?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je rozhodně když já lžu a 5 je rozhodně když lže někdo jiný.

5

Byl/a jste v tomto rozhovoru plně upřímný?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je naprosto upřímný/á a 5 je naprosto neupřímný/á

1

Příloha 4: Přepis rozhovoru s respondentem Oldřichem

Souhlasíte s nahráváním?

Ano.

Jak vnímáte lež?

Negativně.

Co pro Vás osobně znamená lež?

Většinou nějakým způsobem zradu, nebo nemožnost se nějakým způsobem rozvinout.

Jaký význam pro Vás má v kontextu Vašeho života?

Většinou vnímána negativně, ale patří k životu.

Co považujete za lež a co nikoli?

Jakoukoliv nepravdu, o kterém ten člověk ví, že to je nepravda.

Jak byste rozlišil/a malou a velkou lži?

Podle dopadu na život toho druhého. Kdy malá a velká je. No, velká když má prostě nějaký významnější dopad, když mu budu lhát o tom, že ryba obsahuje stopy laktózy a on potom se bude vyhýbat rybě. To bysem bral jako prostě větší než cokoliv, co ovlivní toho člověka dlouhodobě v životě.

Jak často se setkáváte s tím, že někdo lže?

V týdenní bázi.

V jakém prostředí se nejčastěji se lží setkáváte?

Obecně v lidské komunikaci.

Je podle Vás lhaní běžnou součástí mezilidské komunikace?

Bohužel.

Jak často sami lžete?

Občas. Měsíčně. Jednou za měsíc, dvakrát do měsíce.

Jak často máte pocit, že někdo lže Vám?

Podobně.

Jaké signály nebo indicie Vám pomáhají identifikovat, že Vám někdo lže?

Vyhýbání se dalším otázkám na podobné téma.

Jak vnímáte, když zjistíte, že Vám někdo lže? Ovlivňuje Vás to nějak? Jak?

Tak snížení důvěry v toho člověka a pak záleží, jestli se jedná o velkou nebo malou lež.

Negativní, velká lež je jako téměř rozvázání kontaktu. Většinou to vnímám jako nějakou vnitřní emoční zradu.

Mění se Váš pohled na osobu, kterou přistihnete při lži? Jak?

Většinou k negativnímu.

Můžete popsat konkrétní příklady lží, se kterými se ve svém životě setkáváte?

Předstírání nějaké otevřenosti ke komunikaci s člověkem, kterého ten člověk nemůže vystát.

Máte ještě nějaké jiné příklady?

Tak malé bílé lži, a pak lži, které já třeba nepovažuji osobně za lež typu - zvládnou to udělat tuhle a tuhle hodinu a pak se to nepovede a tak dále to považuju spíš za osobní neodhadl nebo nějaký selhání člověka, ale většinou to není myšlený jako lež, takže to nepovažuji za lži.

Jaké rozdíly vidíte mezi těmito druhy lží?

První je vysloveně jako šíření nepravdy v tom, že vím, že to je nepravda. Nemusí to být třeba za cenu ublížit někomu, ale prostě vím o tom, že to je nepravda a druhá je neodhadnutí vlastní schopnosti nebo zkušenosti, popřípadě schopnosti časového prostoru a tak dále.

Jaký typ lži považujete za nejškodlivější, a proč?

Takový, který má s cílem někoho očernit. Protože se takovéhle lži šíří a organicky rozvíjí v lidské společnosti a ublíží tomu člověku většinou výrazně víc, než je původně zamýšleno.

Je podle Vás někdy lež ospravedlnitelná?

Ano.

Pokud ano, v jakých situacích a proč?

Většinou jenom když konkrétně tomu člověku v tu chvíli ublíží víc pravda než lež.

Lhal/a jste někdy pro ochranu sebe nebo ostatních?

Ano.

Byla častější ochrana sebe nebo ostatních?

Asi častější bude ochrana ostatních.

Můžete popsat konkrétní situaci kdy jste se rozhodl/a lhát ve prospěch druhé osoby?

Většinou když byla zadaná nějaká skupinová práce, nebo něco a věděl jsem o tom, že když řeknu pravdu, že se na to ten druhý vykašle nebo vím o tom, že se na to vykašlal, nebo že udělal nějaký přešlap, který neměl udělat, tak jsem zalhal ve smyslu toho, že o tom nevěděl, nebo prostě že to třeba nedělal on, aby z toho nebyl zbytečný problémy.

Jaký jste měl/a pocit z této situace později?

Že to spíš pomohlo rozlišení situace bez zbytečného dalšího řvaní a negativních jiných konotací.

Zaznamenal/a jste někdy, že Vám někdo lhal, aby Vás ochránil?

Určitě.

jo.

Jak jste na to reagoval/a? Považoval/a jste to za ospravedlnitelné?

Když jsem byl mladší, tak ano. Teď už bych ty stejné věci nepovažoval za ospravedlnitelný vůči dětem, který jsou emočně nevyvinutý. To asi dává smysl, ale

k dospělýmu člověku jako ke mně bych nechtěl, aby se tak někdo choval.

Změnilo to Váš pohled na dotyčného?

Ne.

Co Vás nejčastěji motivuje k tomu, abyste někomu lhali?

Asi to stejné, co jsem říkal, abych ochránil tu situaci bez jakoby naštvání a eskalací konfliktu.

Jaké situace Vás obvykle vedou k tomu, že se rozhodnete neříct pravdu?

Takové, jak kdyby právě přesně došlo k tomu, že by se situace eskalovala ke konfliktu místo k řešení situace.

Můžete uvést konkrétní příklady, kdy jste zalhali, a co Vás k tomu vedlo?

Motivace je úplně stejná konkrétně, když jeden člověk, který neměl být součástí jedné akce, tak tam přišel a já jsem pak jako lhal ve smyslu toho, že jsem nevěděl, že tam má přijít, i když jsem věděl, že tam má přijít už dva dny dřív.

A co vás k tomu vedlo?

To, aby se situace neeskalovala, aby se to neeskalovalo na té akci.

V jakém prostředí nejčastěji lžete?

Spíš jako v kontextu koníčků a volného času prostě při sociální komunikaci s lidmi, při koníčcích a volném čase.

Můžete se podělit o zkušenost, kdy Vám někdo lhal a jak jste to vnímali?

To si asi nezvládnou vybavit teďka.

Jaký měl tento zážitek dopad na Váš vztah s touto osobou?

-

Jaké pocity ve Vás tato situace vyvolala?

-

Jak často máte pocit, že musíte lhát?

Málokdy. Jednou dvakrát za měsíc.

Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody, proč lidé lžou?

Jak to bylo zmíněno, ochrana sebe nebo osob sobě blízkých.

Jak se cítíte, když přemýšlíte o situacích, kdy jste sami lhali?

Většinou přemýšlím nad tím, jestli to bylo ospravedlnitelné a pokud vyhodnotím, že to ospravedlnitelné bylo, tak zatím nezabývám. Ale pokud mám pocit, že to bylo neospravedlnitelné, tak mě to tlačí na svědomí.

Co pro Vás znamená říct milosrdnou lež?

Snažím se jim vyhýbat, ale jsou potřeba v rámci sociální komunikace ve společnosti.

Pokud jste použili milosrdnou lež, považujete tyto lži za oprávněné?

V malé míře ano.

Je podle Vás v některých situacích lepší lhát, než říct pravdu?

Ano.

Jaké situace by to mohly být a proč?

Takové, kdy dejme tomu jsme s někým, kdo je konfliktní a pravda by vyvolala konflikt. V tu chvíli.

Umíte si představit den bez použití jakékoliv lži? Proč?

Ano. Proč? Protože nekomunikuji, nebo nejsem sociální člověk a nekomunikuji s mnoha lidmi na denní bázi. Takže to pro mě není problém. Jako komunikace se dvěma nebo třema lidma za den, a to jsou většinou blízké osoby, kterým nemám potřebu lhát.

Jak se cítíte, když mluvíte o lhání?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je naprosto nekomfortně a 5 je naprosto komfortně

4

Přijde Vám to snadné nebo náročné?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je velmi nesnadné a 5 je velmi snadné

3

Je pro Vás snadnější mluvit o tom, kdy Vy lžete, nebo o tom, kdy je Vám lháno?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je rozhodně když já lžu a 5 je rozhodně když lže někdo jiný.

2

Byl/a jste v tomto rozhovoru plně upřímný?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je naprosto upřímný/á a 5 je naprosto neupřímný/á

1

Příloha 5: Přepis rozhovoru s respondentkou Monikou

Souhlasíte s nahráváním rozhovoru?

Ano.

Jak vnímáte lež?

Většinou negativně.

Co pro Vás osobně znamená lež?

Nepříjemný pocit nejspíš.

Jaký význam pro Vás má v kontextu Vašeho života?

Snažím se lžím vyhnout, připadám si pak hloupě.

Co považujete za lež a co nikoli?

Pokud někdo neříká pravdu úmyslně, je to lež.

Jak byste rozlišil/a malou a velkou lži?

Nerozlišuji malou a velkou lež, jen lež a bílou lež.

Jak často se setkáváte s tím, že někdo lže?

Poměrně často.

V jakém prostředí se nejčastěji se lží setkáváte?

V zaměstnání.

Je podle Vás lhaní běžnou součástí mezilidské komunikace?

Musím přiznat, že ano. To neznámá, že s tím souhlasím.

Jak často sami lžete?

Velmi málo.

Jak často máte pocit, že někdo lže Vám?

Občas.

Jaké signály nebo indicie Vám pomáhají identifikovat, že Vám někdo lže?

To je různé, záleží na situaci. Roztržitost, uhýbání pohledu třeba.

Jak vnímáte, když zjistíte, že Vám někdo lže? Ovlivňuje Vás to nějak? Jak?

Zpozorním a dávám si pozor na své otázky a odpovědi.

Mění se Váš pohled na osobu, kterou přistihnete při lži? Jak?

Okamžitě sympatie nula.

Můžete popsat příklady lží, se kterými se ve svém životě setkáváte?

V práci často lžou klienti o různých věcech, v rodině někdy vnoučata.

Jaké rozdíly vidíte mezi těmito druhy lží?

Doufám, že děti z toho vyrostou, u dospělých toto nečekám.

Jaký typ lži považujete za nejškodlivější, a proč?

Když je to lež, která ublíží někomu jinému.

Je podle Vás někdy lež ospravedlnitelná?

Ano.

Pokud ano, v jakých situacích a proč?

Když to může někomu zvednout sebevědomí, zachránit život atd. Atd.

Lhal/a jste někdy pro ochranu sebe nebo ostatních?

Určitě ano.

Byla častější ochrana sebe nebo ostatních?

Nedokážu říct.

Můžete popsat konkrétní situaci kdy jste se rozhodl/a lhát ve prospěch druhé osoby?

Nemůžu, je to moc osobní.

Jaký jste měl/a pocit z této situace později?

Je mi trapně ještě teď.

Zaznamenal/a jste někdy, že Vám někdo lhal, aby Vás ochránil?

Nevím o tom.

Jak jste na to reagoval/a? Považoval/a jste to za ospravedlnitelné?

-

Změnilo to Váš pohled na dotyčného?

-

Co Vás nejčastěji motivuje k tomu, abyste někomu lhali?

Snaha neublížit.

Jaké situace Vás obvykle vedou k tomu, že se rozhodnete neříct pravdu?

Něčí otázky, na které nechci odpovídat.

Můžete uvést konkrétní příklady, kdy jste zalhali, a co Vás k tomu vedlo?

Dotazy vnoučat. Kdo je chytřejší, hezčí, šikovnější. Zase. Nechci ublížit.

V jakém prostředí nejčastěji lžete?

Asi doma a v práci klientům.

Můžete se podělit o zkušenost, kdy Vám někdo lhal a jak jste to vnímali?

Syn chodil za školu a lhal mi o tom. Vnímala jsem to jako podraz, protože mně mohl říct všechno a nějak bychom to řešili.

Jaký měl tento zážitek dopad na Váš vztah s touto osobou?

Bylo to pro mě zklamání.

Jaké pocity ve Vás tato situace vyvolala?

Já nevím asi marnost, chyba v mé výchově, měla jsem vztek.

Jak často máte pocit, že musíte lhát?

Ne moc často

Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody, proč lidé lžou?

Ochránit sebe, někoho jiného, získat výhody...

Jak se cítíte, když přemýšlíte o situacích, kdy jste sami lhali?

To je různé, záleží, proč a komu.

Co pro Vás znamená říct milosrdnou lež?

Podporu někomu, kdo to podle mě potřebuje.

Pokud jste použili milosrdnou lež, považujete tyto lži za oprávněné?

Pokud neublíží, proč ne.

Je podle Vás v některých situacích lepší lhát, než říct pravdu?

Ano.

Jaké situace by to mohly být a proč?

Rozvrat rodiny, přátelství, něčí ohrožení a tak.

Umíte si představit den bez použití jakékoliv lži? Proč?

Ano, den strávený v přírodě jen se psem. Není proč lhát a není komu.

Jak se cítíte, když mluvíte o lhaní? (Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je naprosto nekomfortně a 5 je velmi komfortně)

4

Přijde Vám to snadné nebo náročné? (Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je velmi nesnadné a 5 je velmi snadné)

4

Je pro Vás snadnější mluvit o tom, kdy Vy lžete, nebo o tom, kdy je Vám lháno? (Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je rozhodně když já lžu a 5 je rozhodně když lže někdo jiný.)

5

Byl/a jste v tomto rozhovoru plně upřímný? (Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je naprosto upřímný/á a 5 je naprosto neupřímný/á)

Doufám, že 1

Příloha 6: Přepis rozhovoru s respondentem Lukášem

Souhlasíte s nahráváním?

Ano.

Jak vnímáte lež?

Negativně.

Co pro Vás osobně znamená lež?

Zradu.

Jaký význam pro Vás má v kontextu Vašeho života?

Paní vy máte otázky teda. Tak. Nevím, co mám říct. Tam nejsou možnosti žádný. Tak. Středně závažnou třeba.

Co považujete za lež a co nikoli?

Lež, když někdo vyloženě uvede skutečnost jinak, než se stala. Pokud o ni mlčí, tak to asi není úplně lež. Jestli teda tohle je dotaz.

Jak byste rozlišil/a malou a velkou lži?

Jako příkladem. Třeba. No. Malá lež. No asi v zásadě podle podstaty té informace, podle sdělení, takže pokud je to něco, co není jakoby zásadní, důležité a nevím. Má mě to třeba nějakým způsobem jenom uklidnit, tak je to malá lež, ale pokud je to něco, co bych určitě měl vědět podle pravdy, nebo se na to vyloženě ptám a dostanu jinou odpověď. Tak to už je velká lež.

Jak často se setkáváte s tím, že někdo lže?

Momentálně docela často, ale často je relativní.

V jakém prostředí se nejčastěji se lží setkáváte?

Při komunikaci s mojí exmanželkou.

Je podle Vás lhaní běžnou součástí mezilidské komunikace?

Ano.

Jak často sami lžete?

Málo.

Jak často máte pocit, že někdo lže Vám?

Málo.

Jaké signály nebo indicie Vám pomáhají identifikovat, že Vám někdo lže?

No intuice, a k tomu mě vede vizuální a zvukový vjem no.

Jak vnímáte, když zjistíte, že Vám někdo lže? Ovlivňuje Vás to nějak? Jak?

Cítím se zklamaný.

Mění se Váš pohled na osobu, kterou přistihnete při lži? Jak?

Ano. Není u nás důvěra. V tuto osobu se snižuje.

Můžete popsat konkrétní příklady lží, se kterými se ve svém životě setkáváte?

No můžu, ale nevím, jestli chci popisovat.

Jaké rozdíly vidíte mezi těmito druhy lží?

Tak vnímám, některá lež není pro mě důležitá, protože je třeba v zaměstnání, jako nevím, byla jsem v práci od 8 a já vím, že byla v práci od 8. 10. No tak to není tak zásadní jako třeba nějaká jiná lež.

Jaký typ lži považujete za nejškodlivější, a proč?

Nejškodlivější lež. Nevím, nikdy jsem nad tím takhle nepřemýšlel, a když se nad tím teď tak zamyslím, tak nevím. Můžete mě navést klidně, kam míříte otázkou?
Co je nejškodlivější, kde napáchá lež největší škodu? Nejzásadnější lži.
No, tak to je třeba ta partnerská, to je v mém případě. No ztráta důvěry mezi partnery je asi podle mě jako velká škoda.

Je podle Vás někdy lež ospravedlnitelná?

Ano, když je to třeba nějaká ta malá lež, tak si myslím, že jo.

Pokud ano, v jakých situacích a proč?

No to jsem teď řekl. Když je to malá. Když je to malá lež no a proto, protože to není zas tak důležité podle mě no, když je to malá lež.

Lhal/a jste někdy pro ochranu sebe nebo ostatních?

Ano určitě.

Byla častější ochrana sebe nebo ostatních?

Já nevím, já si třeba teďka ani nevybavuju ty lži, ale určitě jsem párkrát lhal. Řekl bych, že třeba půl na půl.

Můžete popsat konkrétní situaci kdy jste se rozhodl/a lhát ve prospěch druhé osoby?

To nevím.

Zkuste si vzpomenout.

To jste mě teda dostala paní. Tak nevím, jestli jsem vyloženě lhal. Určitě jsem třeba věci neřekl, který jsem třeba mohl říct.

Vzpomenete si tedy na nějakou konkrétní situaci?

Pravděpodobně teď ne v tuhle chvíli.

Tušíte, jaký jste z toho měl třeba pocit později, i když si nevzpomenete na nějakou konkrétní situaci?

Vám to tam bude chybět, když si nevzpomenu, co v tom dotazníku. No tak jako já nelžu rád jo, když už teda se k tomu někdy uchýlím a já ani nemám pocit, že bych jako moc lhal jako ani už nevím naposledy, kdy jsem lhal, takže.

Jo, vzpomenu si na to, byla to malá lež. A to jsem ochraňoval sebe i ostatní to bylo tak napůl.

Řeknete mi, jaká to byla.

No, řekl jsem, že jdu plavat a nešel jsem plavat.

Dobře a jaký jste z toho měl pocit?

Měl jsem z toho pocit takový smíšený.

Zaznamenal/a jste někdy, že Vám někdo lhal, aby Vás ochránil?

No asi taky. Jo.

Jak jste na to reagoval/a? Považoval/a jste to za ospravedlnitelné?

Ne.

Změnilo to Váš pohled na dotyčného?

Ano.

Co Vás nejčastěji motivuje k tomu, abyste někomu lhali?

Já nevím, já nelžu moc jako ani ne. Je mi to nepříjemné, takže co mě motivuje k tomu, abych lhal no. Asi nějaký vyšší dobro.

Jaké situace Vás obvykle vedou k tomu, že se rozhodnete neříct pravdu?

Tak, může to být třeba nedůvěra.

Můžete uvést konkrétní příklady, kdy jste zalhali, a co Vás k tomu vedlo?

Já to jsem říkal, že jsem šel plavat a nebyl jsem plavat.

A co Vás k tomu vedlo?

No ochrana mě a ostatních. já

V jakém prostředí nejčastěji lžete?

Já nelžu, ale když už teda to přijde. Tak nevím, podle mě není žádný prostředí, kde bych kde bych nejčastěji lhal.

Můžete se podělit o zkušenost, kdy Vám někdo lhal a jak jste to vnímali?

Jako můžu se podělit o zkušenost, ale. Přemýšlím, jak to zformulovat Asi se nebudu dělit o zkušenost. Bude vám to hodně chybět? V tom dotazníku mladá paní.

Pokud nechcete, tak nemusíte.

No tak se nebudu tady svěřovat.

Jaký měl tento zážitek dopad na Váš vztah s touto osobou?

Rozvod.

Jaké pocity ve Vás tato situace vyvolala?

No tak negativní, zklamání.

Jak často máte pocit, že musíte lhát?

Málo.

Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody, proč lidé lžou?

No tak, některý lidi to mají podle mě prostě v nátuře. A některý lidi prostě jenom se třeba stydí za tu pravdu, nebo nemají odvahu jí říct.

Jak se cítíte, když přemýšlíte o situacích, kdy jste sami lhali?

Jak se cítím, když přemýšlím o té situaci, kdy jsem lhal?

Ano.

Tak já nelžu rád, takže necítím se dobře.

Co pro Vás znamená říct milosrdnou lež?

Milosrdnou lež no tak to pro mě znamená, že říkám takovou jakoby malou lež asi a tím pádem to je pro mě snazší než vzít nějakou velkou lež.

Pokud jste použili milosrdnou lež, považujete tyto lži za oprávněné?

Tak žádná lež není oprávněná.

Je pro Vás v některých situacích lepší lhát, než říct pravdu?

V některých možná ano no.

Jaké situace by to mohly být a proč?

Právě. Tak třeba ta ochrana, kterou jste zmiňovala, tak ta je podle mě jako docela asi bych řekl na prvním místě, že když chráníme ostatní nebo sebe nějakým způsobem.

A proč?

No, protože třeba nedůvěřujeme tomu, komu tu lež říkáme.

Umíte si představit den bez použití jakékoliv lži? Proč?

Ano, protože takových dnů mých je většina.

Jak se cítíte, když mluvíte o lhání?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je naprosto nekomfortně a 5 je naprosto komfortně

5 je naprosto komfortně a 1 je nekomfortně?

1 naprosto nekomfortně 5 je naprosto komfortně.

Jo. Tak jako třeba 2.

Přijde Vám to snadné nebo náročné?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je velmi nesnadné a 5 je velmi snadné mluvit o lži? Jedna bylo snadný a pět je?

Ano.

Jedna bylo snadný a pět je?

1 je velmi nesnadné 5 je velmi snadné.

Tak 4.

Je to pro Vás tedy snadné?

Pardon, pardon já to asi nechápu.

Přijde vám velmi snadné nebo velmi náročné mluvit o lži, kdy velmi snadné je 1.

Jo tak 2

Je pro Vás snadnější mluvit o tom, kdy Vy lžete, nebo o tom, kdy je Vám lháno?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je rozhodně když já lžu a 5 je rozhodně když lže někdo jiný.

1 to je mi nepříjemné mluvit, že já jsem někdy lhal.

Byl/a jste v tomto rozhovoru plně upřímný?

Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je naprosto upřímný/á a 5 je naprosto neupřímný/á

1

Příloha 7: Přepis rozhovoru s respondentem Jakubem

Souhlasíte s nahráváním?

Ano.

Jak vnímáte lež?

Jako v jistých případech tolerantní nezbytnost, která dokáže ubližovat i pomáhat.

Co pro Vás osobně znamená lež?

Občas je to pro mě nástroj pro útek z nepříjemné situace, kdy lež nikomu neublíží.

Jaký význam pro Vás má v kontextu Vašeho života?

Lež pro mě nemá v životě velký prostor. Setkávám se hlavně s lidmi, kterým mohu věřit.

Co považujete za lež a co nikoli?

Za lež považuji protipól pravdy, který se nedá v pravdu překroutit.

Jak byste rozlišil/a malou a velkou lži?

Rozlišil bych ji v závislosti na důležitosti tématu a dopadu lži samotné.

Jak často se setkáváte s tím, že někdo lže?

V korporátu? Pořád. Hlavě v eco, gay/animal/whatever friendly firmě.

V jakém prostředí se nejčastěji se lží setkáváte?

V práci.

Je podle Vás lhaní běžnou součástí mezilidské komunikace?

Absolutně.

Jak často sami lžete?

Prokazatelnou lež jako takovou téměř vůbec nepoužívám. Spíše se jedná o neúplně pravdy, což technicky lež není.

Jak často máte pocit, že někdo lže Vám?

Občas ten pocit mám. V pracovním prostředí nejčastěji, kde se malé lži používají tak, aby člověk dosáhl svého.

Jaké signály nebo indicie Vám pomáhají identifikovat, že Vám někdo lže?

Pokud daného člověka znám, tak určitě změna v chování. U cizince/kolegy je to těžší, ale občas se to dá poznat, kdy jeho jasná lež například nezapadá do konceptu logiky.

Jak vnímáte, když zjistíte, že Vám někdo lže? Ovlivňuje Vás to nějak? Jak?

Většinou zkoumám pozadí té lži – proč lže a jaký profit z toho má. Snažím se to nedat najevo, když to zjistím a použít to pak případně proti druhému ve svůj prospěch.

Mění se Váš pohled na osobu, kterou přistihnete při lži? Jak?

Pokud jde o špatnou lež, tak ten člověk u mě klesne. Pokud se jedná o opravdu dobrou a propracovanou lež, má částečně mé uznání.

Můžete popsat příklady lží, se kterými se ve svém životě setkáváte?

Nechci odpovídat.

Jaké rozdíly vidíte mezi těmito druhy lží?

-

Jaký typ lži považujete za nejškodlivější, a proč?

Nejškodlivější typ lži považuji za neškodlivější ten, kdy strana, která lže z toho má benefit na úkor druhé osoby, která z toho má velkou ztrátu třeba emoční, psychickou, finanční a tak.

Je podle Vás někdy lež ospravedlnitelná?

Nemyslím si, že může být ospravedlnitelná, pouze pochopitelná.

Pokud ano, v jakých situacích a proč?

To nechci uvádět.

Lhal/a jste někdy pro ochranu sebe nebo ostatních?

Někdy určitě ano.

Byla častější ochrana sebe nebo ostatních?

Nedokážu říct, která ze stran má navrch, ale protože jsem lehce egocentrický sobec, tak nejspíš ta s mým prospěchem.

Můžete popsat konkrétní situaci kdy jste se rozhodl/a lhát ve prospěch druhé osoby?

Lež je pro mě většinou velmi osobní, a proto bych tuto otázku nechal nezodpovězenou.

Jaký jste měl/a pocit z této situace později?

Když už se něco takového stalo, tak jsem měl dobrý pocit, pokud vše vyšlo dle plánu.

Zaznamenal/a jste někdy, že Vám někdo lhal, aby Vás ochránil?

Nevzpomínám si.

Jak jste na to reagoval/a? Považoval/a jste to za ospravedlnitelné?

-

Změnilo to Váš pohled na dotyčného?

-

Co Vás nejčastěji motivuje k tomu, abyste někomu lhali?

Ochrana mě samého před nepříjemnou situací.

Jaké situace Vás obvykle vedou k tomu, že se rozhodnete neříct pravdu?

Pokud vidina pravdy vypadá nepříjemně, lžu. Ale pouze za předpokladu, že lež nikomu neublíží a já jen vypadám v lepším světle.

Můžete uvést konkrétní příklady, kdy jste zalhali, a co Vás k tomu vedlo?

Opět příliš osobní, nechci odpovídat.

V jakém prostředí nejčastěji lžete?

Pracovní prostředí.

Můžete se podělit o zkušenost, kdy Vám někdo lhal a jak jste to vnímali?

Nic konkrétního si nevybavuji.

Jaký měl tento zážitek dopad na Váš vztah s touto osobou?

-

Jaké pocity ve Vás tato situace vyvolala?

-

Jak často máte pocit, že musíte lhát?

Asi jednou za měsíc circa.

Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody, proč lidé lžou?

Vlastní prospěch a snaha ochránit druhé

Jak se cítíte, když přemýšlíte o situacích, kdy jste sami lhali?

To záleží, zda lež byla úspěšná. Když třeba chci někoho chránit a povede se to, tak mi to nevádí, že jsem lhal. Mám z toho pozitivní pocity.

Co pro Vás znamená říct milosrdnou lež?

Znamená to pro mě lež, jenž se snaží ochránit city druhého.

Pokud jste použili milosrdnou lež, považujete tyto lži za oprávněné?

Většinou to považuji za nutné zlo.

Je podle Vás v některých situacích lepší lhát, než říct pravdu?

Ano.

Jaké situace by to mohly být a proč?

Pokud žijete s narušeným člověkem a odmítáte být svědkem jejího páteho psychického kolapsu, tak ten den.

Umíte si představit den bez použití jakékoliv lži? Proč?

Samozřejmě. Protože není k životu nutná.

Jak se cítíte, když mluvíte o lhaní? (Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je naprosto nekomfortně a 5 je naprosto komfortně)

4

Přijde Vám to snadné nebo náročné? (Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je velmi nesnadné a 5 je velmi snadné)

4

Je pro Vás snadnější mluvit o tom, kdy Vy lžete, nebo o tom, kdy je Vám lháno? (Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je rozhodně když já lžu a 5 je rozhodně když lže někdo jiný.)

4

Byl/a jste v tomto rozhovoru plně upřímný? (Odpovězte na škále od 1 do 5 kdy 1 je naprosto upřímný/á a 5 je naprosto neupřímný/á)

1